

Styrelsen af Danmark-Norges Udenrigspolitik under Struensee.

Af

E. Holm.

Hovedinteressen ved Struensees Styrelse knytter sig som bekjendt til de indre Forhold i den dansk-norske Stat. Det er navnlig paa dette Omraade, han træder op som Reformatoren, det er for at omskabe Administration og Samfundsforhold han kæmper, indtil han falder, væsenlig som en Følge af egen Brode, men for en Del ogsaa som et Offer for Andres Fordomme. Imidlertid staar hans ydre Politik som en i flere Henseender ret mærkelig Episode ved Siden heraf; ogsaa paa dens Omraade moder os, om end i mindre Grad, et Brud paa, hvad der var overleveret fra den foregaaende Tid.

Som Begyndelse paa den Struenseeske Styrelses Tid plejer man at regne den 13de September 1770, Dagen for den ældre Bernstorffs Fald. Hvordan var da Danmark-Norges politiske Stilling udadtil i dette Øjeblik?

Det var i mere end een Henseende et ret mærkeligt Tidspunkt. Riget var for det første indviklet i en Krig med Algier. Overgreb fra denne Røverstats Side imod danske og norske Handelsskibe havde fremkaldt Afsendelsen af en Eskadre, der skulde afkræve Deyen i Algier de Skibe, han havde bemægtiget sig, og i Tilfælde af Vægning bom-

bardere hans Hovedstad. Den 2den Juli 1770 ankom Eskadren paa Algiers Rhed; men det Bombardement, den begyndte, da Deyen var døv for alle Forestillinger, faldt meget uheldigt ud. De Bombardergallioter, man havde med sig, vare for svagt byggede; man maatte ophøre med Bombardementet og sejle bort uden at have udrettet Noget. Hvor stærkt man imidlertid end ærgrede sig her hjemme over den lidet ærefulde Expedition, og hvor stor en Plage Algiernes Soroverier end kunde være, var dette Forhold dog af mindre Betydning. Ulige vigtigere var Rigets Stilling, dels til Rusland, dels til Sverige. For at forstaa den følgende Udvikling, er det nødvendigt at sige et Par Ord herom.

Baade med Hensyn til Rusland og Sverige havde tre Traktater afgjørende Betydning, der i de nærmest foregaaende Aar vare afsluttede med den russiske Regering, nemlig Traktaterne af 11te Marts 1765, 22de April 1767 og 13de December 1769. Den mellemste af disse havde som bekjendt foreløbig fastslaaet Afgjørelsen af den Tvist, som det danske Kongehus lige siden Frederik IV's Tid havde havt med den ældre gottorpske Linie. Kejserinde Catharina havde derved, paa sin Søn, den endnu umyndige Storfyrst Pouls Vegne, opgivet dennes Fordringer paa den tidligere gottorpske Del af Slesvig, og lovet, at han, naar han blev myndig, skulde afstaa sin Del af Hertugdømmet Holsten til den dansk-norske Konge imod at faa Oldenburg og Delmenhorst i Bytte. De tvende andre Traktater vare ligefremme Alliancetraktater, saaledes at den af 1769 nærmest var en videre Gjennemførelse af, hvad man allerede var bleven enig om i Principet ved Traktaten af 1765. Det var først og fremmest en fælles Politik ligeoverfor Sverige, der herigjennem blev slaaet fast, at man nemlig

skulde staa hinanden bi med at hindre Forfatningsforandringer i Sverige, hvorved dette Riges Statsforfatning af 1720 maatte blive ændret saaledes, at den svenske Konge opnaaede en større Magt derved. Paragraf 2 i Traktaten af 1769*) fastsatte udtrykkelig, at «Omstyrningen enten af hele Forfatningen af 1720 eller selv blot af en enkelt Del af den, hvorved der tilsigtedes en Indskrænkning af Stændernes Magt og en Udvidelse af den souveraine Myndigheds Rettigheder, skulde betragtes af de tvende Kroner som et Angreb fra Sveriges Side, og deres Alliance skulde da træde i Kraft uden videre Forklaring eller Drøftelse». Hvis forøvrigt Sverige begyndte Fjendtligheder med den ene af de tvende contraherende Parter, da fastsatte en følgende Paragraf (§ 3), at den af dem, der ikke var bleven angreben, strax skulde tage Parti for sin Forbundsfælle og selv begynde Krig imod Sverige «comme partie principale belligerante.» For nu at forebygge, at det skulde komme til slige Yderligheder, enedes man (§ 4) om at give Ordre til sine Udsendinge i Stockholm, at de med større Iver end nogen-sinde skulde nytte de Midler, der allerede bleve anvendte, for at værne om Friheden i Sverige og bevirke, at dette Land vedblev at holde Fred med sine Naboer. Men da disse Midler ikke kunde gjælde for tilstrækkelige til de tvende Magters Sikkerhed i et saa vigtigt Øjeblik, forpligtede de sig (§ 5) til strax fra denne Tid af hver at holde 20000 Mand rede ved den svenske Grændse, for, saasnart det gjordes nødigt, at kunne lade dem marchere ind i Sverige. Ligeledes lovede

---

*) Denne Traktat er hidtil utrykt; kun er §§ 2 og 10 meddelte som Bilag H. i N. Tengbergs Skrift: Om Kejsarinnau Catharina II's åsyftade stora nordiska alliance (Lund 1863). Den meddeles her i Uddrag efter en Afskrift i Manuskriptsamlingen i Sorø.

man hinanden (§ 6) at ruste Alt, hvad man havde af Søstyrke, forat Eskadrerne, saasnart det blev aabent Vande til Foraaret, kunde begynde Krydstogter i Østersøen, i Forhold til hvad de svenske Forhold maatte gjøre ønskeligt. Foruden disse Bestemmelser, der skulde tjene til det fælles Bedste, blev der tilsikret Danmark-Norge visse Fordele. Saaledes blev ikke blot i Almindelighed Mageskiftetraktaten stadfæstet (§ 1), men det blev tillige erklæret (§ 11), at for at den saa hurtig som muligt kunde blive gjort til Virkelighed, vilde Kejserinden fastsætte sin Søn Storfyrstens Myndighedsalder efter «tydsk Ret», saaledes at Traktaten kunde komme til at træde i Kraft imellem Storfyrstens 17de og 18de Aar og at den danske Konge, saasnart det 17de Aar var forbi, kunde træde i umiddelbar Underhandling med Storfyrsten for at faa hans Stadfæstelse og Ratification af Traktaten. Hun lovede (§ 12) ikke at lade noget Middel være uanvendt, som hendes moderlige Æmhed kunde diktere hende, hvorved hun kunde formaa sin kjære Søn til at fuldbyrde dette skjonne Værk. Heller ikke skulde den Udsættelse, der var nødvendig, indtil dette kunde ske, forhindre hende fra (§ 13) i alle andre Henseender at betragte den danske Konge som den, der allerede var i Besiddelse af de holstenske Stater, og forsaavidt garanterede hun ham denne Besiddelse imod enhver Anden, der under nogetsomhelst Paaskud vilde forstyrre ham deri.

Ogsaa paa andre Maader lovede Traktaten Danmark-Norge Fordele. I Betragtning nemlig af de Byrder, som den danske Konge vilde kunne komme til at paatage sig ved en Krig med Sverige, opgav Kejserinden (§ 7) alle Fordringer i Fremtiden paa de Subsidier, som det efter Traktaten af 1765 paahvilede Danmark-Norge at betale hende under hendes Krig med Tyrkiet. Da hun fremdeles op-

fattede en Forøgelse af den danske Konges Sømagt (§ 8) som ogsaa varende til Fordel for hendes eget Rige, med hvem han var forbunden ved en saa nøje Alliance, lovede hun hvert Aar i Løbet af de følgende 6 Aar at lade samle saameget Skibstømmer i Archangel, som var nødvendigt til to Linieskibe, paa 60 Kanoner hvert, og dette Tømmer skulde staa til den danske Regerings Raadighed, uden at den behovede at betale noget derfor. Den skulde tillige i Løbet af de samme Aar have Ret til hvert Aar toldfrit at udføre Varer til Skibsbrug fra de russiske Havne, indtil et Beløb af 200000 Rubler. Og hvis det kom til Krig med Sverige af en af de tidligere anførte Grunde, stilledes en særlig Løn i Udsigt for den danske Konge. Da Kejseren nemlig (§ 10) betragtede enhver Tilvæxt af hans Magt som en Forøgelse af sit eget Rige, forpligtede hun sig til i hint Tilfælde at garantere ham alle de Erobringer, som han kunde gjøre fra Sverige ved den norske Grændse, og hun lovede ikke at ville nedlægge Vaabnene, uden at der blev indrømmet ham en Estatning for Krigsomkostningerne eller en passende Forøgelse af Landomraadet ved enten en fuldstændig eller delvis Indrømmelse af hans Erobringer.

Til Vederlag for disse forskjellige Tilsagn forpligtede den danske Konge sig (§ 9) til at tillade et vist Antal af Soofficerer at gaa i russisk Tjeneste og at stille 2000 sovante Matroser til Ruslands Tjeneste, 6 Maaneder efterat der fra dettes Side var ytret Onske om en saadan Hjælp. -- Traktaten skulde (§ 14) foreløbig gjælde, indtil Mageskiftsagen fuldstændig var bragt i Orden, og med det samme en stedsevarende Alliance kunde blive afsluttet.

Der var vistnok ved denne Traktat lovet Danmark-Norge Fordele i forskellige Retninger; men hvad det havde

maattet betale herfor, var ikke blot de Matroser, det maatte give Rusland fri Raadighed over; det var i Virkeligheden en fuldstændig Tilslutning til den russiske Politik, en Tilslutning, der uundgaelig blev ensbetydende med Afhængighed, og som havde fremkaldt den uhyggelige § 10 i Traktaten, hvorved man uvilkaarlig faar Indtrykket af, at den dansk-norske Regering higede efter at udvide sit Landomraade paa Sveriges Bekostning.

Hvorledes Regeringen efterhaanden var kommen ind paa den stærke Tilslutning til Rusland baade i Almindelighed og særlig ligeoverfor Sverige, kunne vi ikke her udvikle, saa meget mindre som der i forrige Bind af selve dette Tidsskrift i den særdeles indholdsrige Afhandling om Grev Ostens Gesandtskaber er meddelt vigtige Bidrag til Forstaaelsen af Forholdet. Som det er paavist i denne Afhandling, var det ikke Sympathier for Rusland eller overvættets Tillid til Kejserinde Catharina II, som havde skabt Tilnærmelsen i Modsætning til den Politik, man tidligere havde fulgt. Grunden laa derimod dels i Udviklingen af de europæiske politiske Tilstande i Almindelighed, dels paa den ene Side i det Had, den gottorpske Kongefamilie i Sverige vitterlig nærrede imod Danmark, paa den anden Side i den Udsigt, man havde til at faa Rusland til at indrømme en heldig Løsning af de slesvigske og holstenske Forviklinger.

Utvivlsomt havde det da ikke manglet paa vægtige Grunde til en saadan Politik; men ligesaa utvivlsomt er det, at den havde sine store Skyggesider. For det første maatte den let kunne virke til, at Sverige kom til at gaa sin Undergang imøde. Det er vanskeligt at se, hvorledes forenede Bestræbelser fra Ruslands og Danmark-Norges Side paa at vinde et Parti i Sverige og hindre Kongemagtens Udvidelse her, skulde kunne føre til et andet Resultat — forudsat

at de lykkedes — end at den russiske Gesandt fik Magten i Stockholm. Og kunde, vi ville ikke sige Norden, men kunde Danmark-Norge særlig være tjent hermed? Hvis det var en Stat som Frankrig, der havde Udsigt til at vinde overlegen Indflydelse i Sverige, vilde Faren for Danmark-Norges Selvstændighed være mindre. Frankrig laa langt borte og England laa mellem det og Norden; derfor havde man tidligere rolig kunnet støtte det franksindede Parti, Hattene. Men en ganske anden Sag var det, hvis den mægtigste af selve Østersøstaterne kom til at spille Herre i Sverige. I saa Fald vilde Danmark-Norges Stilling blive mislig. Hvad Vægt vilde Rusland lægge paa Venskab med det, naar det først havde naaet at kunne foreskrive Love i Stockholm, og vilde det være en Fordel til Nabo istedenfor Sverige, hvis Ligemand man var, at faa en russisk Lydstat, med andre Ord selve Rusland, for hvis Erobrelyst man i Virkeligheden selv havde stor Frygt? Nej, det tænkte man visselig ikke. Netop den Mand, der sluttede Traktaterne 1765 og 1769, I. H. E. Bernstorff, ønskede som i det Hele alle danske Statsmænd i hin Periode at se Sveriges Integritet og Selvstændighed opretholdt. Da han i Slutningen af 1763, men som det siden viste sig uden Grund, troede, at Rusland higede efter at vinde overlegen Indflydelse i Sverige ved med væbnet Haand at støtte Dronning Louise Ulrikes Planer om en udvidet Kongemagt, havde han set en saadan Fare heri for «hele Norden», at han var rede til at staa Sverige bi herimod med al Danmark-Norges Styrke*). Men da Talen saa siden blev om russisk Indflydelse igjennem Understøttelse af et af Rigsdagspartierne i Sverige, havde han ikke mere denne Frygt. Saa mente han, at

---

*) Hist. Tidsskrift IV, 1, 616—17.

der næppe nogensinde vilde kunne danne sig et egentligt russisk Parti i Sverige, at Hadet imod Rusland var saa stærkt her, at det altid vilde gjælde for Forræderi, om Nogen erklærede sig for russisksindet, og at England desuden vilde skille sig fra Rusland, saasnart dette forsøgte at gjøre sig til Herre i Sverige*). Sikkert gjorde den i saamange Henseender skarptsynede Mand sig her Illusioner, som han gjorde det med Hensyn til Polen, da han ikke saa, hvilken Fare det vilde bringe for dette Riges Selvstændighed, naar Rusland støttede Dissidenternes Sag. Han undervurderede Betydningen af politisk Demoralisation og Partihad. Hvor beklageligt er det ikke ogsaa at se en Regering, der satte Pris paa Bevarelsen af Sveriges Integritet, slutte en Traktat som den i 1769, hvorefter den skulde have de Erobringer tilsikrede, som den kunde gjøre fra Sverige ved den norske Grændse, saafremt der skete Forfatningsforandringer i Sverige, hvad man var enig om at opfatte som casus belli. Mon man troede, at Rusland vilde lade Danmark-Norge vinde slige Erobringer uden selv at sluge et langt større Stykke af Sverige fra sin Side; og hvad blev der da af Sveriges Integritet? Intet kunde være ynkeligere end den Stilling, som et saadant overvundet og sonderlemmet Sverige vilde indtage, og hvor let vilde dets Nederlag ikke blive efterfulgte af, at Rusland sikrede sig en overlegen Indflydelse i dets indre Forhold? Et pinligt Indtryk gjør det fremdeles at se en Statsmand saa fredelskende og saa grundhæderlig, som Bernstorff var det i sin hele politiske Færd, slutte en Traktat, der har Bestemmelser, man maa kalde forkastelige i moralsk Henseende. Selv om den dansk-norske Regering vistnok var overtydet om, at Rusland havde Ret til

---

*) Hist. Tidsskr. IV, 1, 631.

at benytte sig af, at Nystadterfreden 1721 havde gjort det til Garant for den svenske frie Forfatning, er det vanskeligt at se, hvad der kunde berettige den til at slaa fast, at et Forsøg paa Udvidelse af Kongemagten i Sverige skulde gjælde for et Angreb fra svensk Side paa Rusland, der maatte besvares med Krig fra Danmark-Norges saavel som fra russisk Side. Hvad bliver der af en Stats Ret til selv at ordne sine egne Anliggender, naar dens Naboer skulle kunne indgaa slige Overenskomster? Hvor uforsvarlig var saa endelig ikke Bestemmelsen om Danmark-Norges Ret til under en Krig, som en saadan Forfatningsforandring maatte fremkalde, at gjøre Erobringer paa Sveriges Bekostning. Det er ganske vist uretfærdigt, naar man har stillet denne Aftale op som et Sidedestykke til Delingsmagternes Politik i Polen. Den dansk-norske Regering var i og for sig langt fra at ønske Sveriges Deling, dens Formaal var i Virkeligheden kun at sikre sig Fred fra dettes Side, og den gik kun ind paa at gjøre Erobringer under en Forudsætning, som den var overtydet om, vilde være det samme som en Angrebspolitik fra den svenske Kongefamilies Side. Det er altsaa en Gjentakelse af den gamle Sætning hellere prævenire quam præveniri: men dermed er Politiken ikke forsvaret. Hvormange uretfærdige Angrebskrige har ikke netop denne Grundsætning fremkaldt i Europa? Selv om der utvivlsomt kan være Farer, saa aabenbare og truende for en Stat, at det er nødvendigt for dens Tilværelse at komme det Angreb i Forkjøbet, der ikke kan undgaa, saa maa det bestemt nægtes, at Danmark-Norge paa den Maade var truet ved en Regeringsforandring i Sverige. Havde det ikke, som det burde have, Styrke nok i sig selv, maatte dets alle-

rede iforveien bestaaende defensive Forbund med Rusland være det Sikkerhed nok.

Hertil kom saa fremdeles, at den dansk-norske Regering maatte betale Kejserindens Venskab med at se sig plaget af russiske Diplomaters Forsog paa at gjøre Indflydelse gjældende i forskjellige Forhold i selve Danmark. Det er tilstrækkelig bekjendt, hvilket Overmod den herskesyge og rænkefulde Caspar Saldern som Repræsentant for Storfyrst Poul udviste her i Kjøbenhavn, og hvor utaaleligt den særlig russiske Gesandt Filosofoffs kantede og brutale Væsen var. Saldern betegnede selv Forholdet ved til en engelsk Diplomat at ytre, at han vilde tale til de danske Ministre med Stokken i Haanden, og det var ikke uden Sandhed, naar Frederik II udtalte om ham, at han jog de danske Ministre og Generaler bort, som han ikke syntes om, og fik andre sat istedenfor dem. Denne de russiske Gesandters overmodige Rolle hører med til det uhyggelige Billede af Rænker og Forvirring, som de første Aar af Christian VII's Historie opvise.

Det mangler saaledes ikke paa svære Skyggesider ved den Forbindelse mellem Danmark-Norge og Rusland, der udviklede sig i Tiden fra 1765—1770; og det saa ud til, som om det vilde blive en høj Pris, man vilde komme til at betale for det utvivlsomt store Gode, at faa det gottorpske Spørgsmaal løst, og for Ruslands Hjælp i Tilfælde af Angreb fra en anden Magt. Vi have allerede nævnt, at det Uheldige i dette Forhold fra først af overvejende skyldtes Omstændigheder, hvorover den dansk-norske Regering ikke havde været Herre; men det kan vel heller ikke nægtes, som det for kort Tid siden er udtalt af en indsigtfuld og imod I. H. E. Bernstorff velvillig historisk Betragter*), at

*) Hist. Tidsskr. IV, 1, 474.

det er, som om denne Statsmand i Slutningen af sin for-tjenstfulde Virksomhed har tabt Noget af sin Ro; han, der tidligere havde krympet sig ved udelukkende at slutte sig til Rusland, og som en engelsk Gesandt endnu i 1766 mente at kunne karakterisere som fransksindet*), søger nu med en næsten feberagtig Uro at faa sit Hovedværk, det holstenske Mageskifte bragt til Ende, rimeligvis fordi han saa sig omgiven af Intriguer ved Hoffet, som han maatte frygte for kunde faa fordærvelig Indflydelse paa Statens udenrigske Politik.

**Fra 13de September 1770, indtil Osten overtager Udenrigs-
ministeriet.**

Bernstorffs Afskedigelse forte til en foreløbig Omordning af Forretningsgangen for de udenrigske Sagers Vedkommende. Den ældre Ordning havde været den, at disse Sager behandlede i visse Contorer af det tyske Cancelli, som havde med de udenrigske Anliggender at gjøre**), og at de derpaa refereredes for Ministeren eller, som han officielt kaldtes, Oversecretairen, der da fattede sine Resolutioner, uden at der, som ved de fleste Sager i andre Retninger af Styrelsen, her fandt fælles Overvejelse Sted i noget Collegium, hvis Medlemmer vare Ministeren sideordnede. Det var ogsaa Ministeren, der forhandlede mundtlig med de fremmede Udsendinge i Kjøbenhavn, og igjennem hvem alle Ordre afgik til de danske Diplomater i Udlandet. I vigtigere Sager havde han imidlertid ikke kunnet træffe Beslutning

---

*) Raumer: Europa von 1763—1783 I, 142.

**) Wassenschlebes Optegnelser. Kgs. Bibl. Ny kgl. Saml 711 b.

paa egen Haand, men han maatte forelægge dem i Gehejmestatsraadet til kongelig Approbation. Først paa dette Stadium havde der fundet en collegial Drøftelse Sted. Istedes herfor blev nu strax en helt anden Ordning foreløbig slaaet fast ved en paa Tydsk affattet Cabinetsskrivelse af 17de Septbr., der er underskrevet af Kongen, paraferet af Cabinetssecretairen A. Schumacher og stilet til Etatsraad Ehlers, første Secretair i det udenrigske Departement. Derefter kom Cabinettet til væsenlig at træde istedenfor Oversecretairen. Ehlers fik nemlig Ordre til at meddele de fremmede Diplomater, at saafremt de fra deres Hoffer modtog Ærinder til den danske Regering, som ikke taalte nogen Opsættelse, skulde de saalænge, indtil Oversecretairpladsen blev besat igjen, skriftlig henvende sig til Kongen og adressere deres Breve til den kongelige Cabinetssecretair. De danske Diplomater i Udlandet havde foreløbig at indsende deres Indberetninger til «Bureauet for de udenrigske Sager», her skulde de da dechiffres, og det paa-hvilede derpaa Ehlers at indsende et Uddrag af deres Indhold til Cabinettet. — Et af de bekendteste Skrifter fra det 18de Aarh.'s Slutning om Struensees Styrelse fremstiller denne Ordning som anlagt paa at afskjære den russiske Gesandt Filosofff Vejen til at udøve personlig Indflydelse*), og det er meget muligt, at der ogsaa er blevet tænkt derpaa; men der er dog næppe Grund til at tvivle om at Hensigten virkelig var, at dette kun skulde være en foreløbig Ordning, indtil man fik udnævnt en ny Statssecretair. Reverdil sammenligner ikke uvittig denne skriftlige Forretningsgang med Guden Mopsus's Orakel, der

---

*) Authentische Aufklärungen über die Geschichte der Grafen Struensee und Brandt. Gemanien 1788, S. 57.

raadspurgtes ved forseglede Sedler, som lagdes paa Alteret, hvor Svaret senere afhentedes*). Men man maatte være blind, for ikke at se, at en mundtlig Forhandling med de fremmede Diplomater var aldeles nødvendig, og at en Udenrigsminister derfor var uundværlig. Al Sandsynlighed er da ogsaa for, at man strax har søgt til denne Stilling at sikrè sig den Mand, der snart efter virkelig kom til at beklæde den, nemlig Grev Osten, der netop var ved at forlade Neapel, hvor han havde været Gesandt, og nu agtede sig hjem for derpaa at begive sig til Gesandtskabspladsen i Haag, som han var udnævnt til at beklæde. Allerede den 30te September ved den svenske Commissionssecretair i Kjøbenhavn, v. Scheven at meddele sin Regering, at Osten var udset til denne Post**). Det varede heller ikke længe, for Sagen var bragt i Orden; den 22de December lader Regjeringen meddele de fremmede Udsendinge i Kjøbenhavn, at Osten var bleven udnævnt til Udenrigsminister, og at de for Fremtiden havde at henvende sig til ham***). Hvor lidt det havde været paatænkt, at Ordningen ved Cabinetsskrivelsen af 17de Septbr. skulde være andet end forelobig, faar man ogsaa Indtryk af, naar man lægger Mærke til, hvor overordentlig faa Skrivelser der i denne Tid afgaa til Diplomaterne i Udlandet. Det er, som om det kommer Stilstand i alle Sagers Gang, og som om man, med en enkelt Undtagelse, vil lade dem gaa, som de kunne, saalænge til der ogsaa kan komme fast Orden i denne Gren af Styrelsen.

Ulige vigtigere imidlertid end disse Forandringer i selve Formen for Udenrigsstyrelsen er et andet Spørgs-

*) Reverdil: Struensee (dansk Oversættelse), S. 134.

**) Apostille til Depesche af 30te Septbr. i det svenske Rigsarchiv.

***), Udenrigsministeriets Arkiv.

maal, som nødvendig paatrænger sig. Hang Bernstorffs Fald sammen med nogen Forandring i selve Regeringens politiske System? Det er aabenbart, at den ydre Politik spillede en Rolle med ved hans Afskedigelse. For at faa Christian VII til at gaa ind paa at lade ham falde, havde det været nødvendigt at angribe hans Statsmandsvirksomhed fra forskjellige Sider, og derimellem var netop ogsaa hans nøje Forhold til Rusland. Den Indflydelse, som Bernstorff i den sidste Tid havde ladet de russiske Gesandter faa i Kjøbenhavn, var unægtelig saa saarende for den nationale Følelse, at man ikke kan undre sig, om hans Modstandere her fandt en svag Side, fra hvilken de kunde komme ham tillivs. Som bekjendt var det Struensee i Forening med Rantzau-Ascheberg, der styrtede Bernstorff. Nutildags lægges Vægten stedse paa Struensee som Hovedmanden og som den, der forstod at bruge Rantzau-Ascheberg til at naa sit Maal. Dengang lagde man i Ojeblikket mindre Mærke til ham, der endnu kun beklædte en Lecteurs beskedne Stilling hos Kongen, ja han nævnes endog slet ikke i de svenske diplomatiske Indberetninger om Forandringerne herhjemme; det er mest Rantzau-Ascheberg, der tildrager sig Opmærksomhed, medens dog en engelsk Gesandtskabsrapport tillige stærkt fremhæver General Gählers Indflydelse*). Af disse Mænd var Rantzau-Ascheberg kjendt af Alverden som en svoren Fjende af Rusland. Hvorledes Grunden er bleven lagt til dette Fjendskab fra hans Side, der gjengjældtes med et ligesaa glødende Had hos Catharina II og de mest fremragende Statsmænd i Rusland, er umuligt at sige. Hvad der tidligere plejede at anføres i saa Henseende**), er efter hvad der for ikke længe

*) Raumer anf. St. 158—59.

**) Høst: Struensee og hans Ministerium I, 123. Molbech:

siden er blevet paavist, utvivlsomt urigtigt*), man fristes til at tro, at der har ligget noget personligt bagved; men videre kan man ikke naa. Derimod er det kommet frem**), at Rantzau ikke altid havde været en Fjende af Rusland. Han havde i Foraaret 1762, da han var i Petersborg, som det synes i en særlig Sendelse, søgt at virke for en Ordning af Forholdene i Norden, der skulde klare alle stridige Spørgsmaal her. Derefter skulde Kongen af Danmark have hele Holsten samt Bispedømmet Lübeck. Kongen af Sverige skulde blive souveræn, men til Vederlag afstaa Bohus, der da blev at forene med Norge. Den russiske Kejser (Peter III) skulde lade sig nøje med Rusland, den ophøjede Stilling, han indtog som den mægtigste Fyrste i det oldenburgske Hus, og en Pengesum af 2-3 Millioner Rigsdaler til Vederlag for det hertugelige Holsten, som Danmark fik; men disse Penge skulde ikke Danmark betale, dem burde man tvinge — Hamburg og Lübeck til at udrede. Derimod skulde Danmark afstaa Oldenburg og Delmenhorst, der ligesom Curland vilde blive at give til andre Fyrster af den gottorpske Familie; og endelig skulde den hele oldenburgske Familie sammenknytted til en Enhed ved en offensiv-defensiv Alliance samt fælles Arveret. Selvfølgelig var hele denne Plan en fuldstændig Chimære, som det ikke var værdt at spille et Ord paa, naar den ikke viste, hvorlidt Rantzau-Ascheberg dengang principmæssig havde havt Noget imod et holstensk Mageskifte eller en Alliance med

---

Oplysninger til Christian VII's Historie i Nyt historisk Tidsskr. 4, 568. Reverdil: S. 131 taler kun om Grunden til Rantzaus Had imod Rusland og mener, at det har været en Følge af, at Hoffet i Petersborg i en tidligere Tid havde modtaget Tjenestetilbud fra hans Side med Foragt.

*) Danske Samlinger 4de Bind. Kbhvn. 1868—69. S. 289. ff.

**) Smstds.

Rusland. Men hvorledes nu end hans Synsmaade paa hin Tid var, saa kom han senere til at staa paa en saadan Fod med Hoffet i Petersborg, at han af Hensyn til Catharina II blev forvist fra det danske Hof*), og det var nu en Yndlingssætning hos ham, at Venskabet med Rusland var en Ydmygelse for Danmark og Mageskiftet en stor politisk Fejl.

Derfor havde Bernstorff klart set, hvor skjæbnesvangert det vilde blive ikke blot for hans egen Stilling, men ogsaa for Danmark-Norges Forhold til Rusland, om Rantzau-Ascheberg igjen kom til Naade ved Hoffet, og det var da ogsaa som en Kamp for det af ham fulgte politiske System, han tog Sagen, da han næppe to Maaneder før sit Fald ved en Skrivelse til Kongen søgte at faa denne fra paany at give Rantzau Plads imellem sine Omgivelser. Det er de mest indtrængende Forestillinger, han ved denne Lejlighed gjør Kongen; han fremhæver dels Rantzaus bekjendte Fjendskab imod Mageskiftet, dels hans dødelige Had til de russiske Ministre; hvis Rantzau kaldes tilbage, da er det efter hans Overbevisning et Skridt af saa afgjørende Betydning, at der, naar det først er sket, ikke vil være nogen Hjælp mere. Det vil være forbi med alt Venskab fra Kejserindens Side, hun som har været vant til i den danske Konge at se en Ven, for hvem hun vilde gjøre Alt, men af hvem hun ogsaa kunde vente Alt; ja Kongen vil utvivlsomt snart istedenfor Venskabet komme til at prøve det voldsomste Had fra Kejserindens Side**). Bernstorffs

---

*) Høst anf. St. 124, som bekræftes af I. H. E. Bernstorffs egne Ord i hans Brev til Kongen 18de Juli 1770, *Denkwürdigkeiten des Freiherren von der Asseburg*. Berlin 1842. S. 426.

***) *Denkwürdigkeiten des Freiherren von der Asseburg*. S. 426, 28.

Forestillinger havde som bekendt været frugtesløse, forsaavidt Struensees Indflydelse havde været stærkere end Frygten for et Brud med Rusland, og Rantzau blev taget til Naade, det første Skridt til Bernstorffs Afskedigelse. Men noget Indtryk gjorde de dog; Rantzau maatte love ikke at blande sig i den holstenske Forhandling eller foretage sig Noget derimod*). Hvorvidt vilde han imidlertid holde dette Lofte, efterat Bernstorff var borte? Al Sandsynlighed var for det modsatte.

Men nu Struensees egen Synsmaade, det var dog den, der vilde faa mest at sige! Ja, det var ingen Hemmelighed, at han var personlig i højeste Grad paa Kant med Filosofoff. Man vidste at fortælle om et Sammenstød, der havde fundet Sted imellem dem som en Følge af, at Filosofoff en Aften i en Loge i Theatret, hvor han sad ved Siden af Struensee, flere Gange var saa uheldig at spytte paa dennes Klæder**). Dette Sammenstød havde fremkaldt et fuldstændigt Brud imellem dem; desuden skulde Filosofoff, hvad enten det nu var før eller efter dette Optrin, have gjort, hvad han kunde, for at faa Bernstorff til at styrte Struensee, inden det blev for silde***). Et saadant Forhold bragte naturligvis Stru-

*) Struensees Defensionsskrift i *Schriften die in Sachen des ehmaligen Grafen I. F. Struensee ... übergeben sind.* 1772. S. 81.

**) Suhm: Manuskript paa Kongens Bibliothek: *Hemmelige Efterretninger om det første Decennium af Kong Christian VII's Regering* S. 60 (benyttet af Molbech anf. St. S. 632). Jvf. dermed Raumer anf. St. 157.

***) *Authentische Aufklärungen o. s. v.* S. 45. Smstds. fortælles, hvad der imidlertid ser lidet troligt ud, at Bernstorff, da han tilsidst saa, hvor truet hans egen Stilling var, havde tilkaldt Filosofoff, som tilfældigvis var rejst bort, for ved hans Hjælp at holde Struensee Stangen S. 51.

ensee til med Bitterhed at se paa den Rolle, de russiske Gesandter spillede ved det danske Hof, og til sammen med Rantzau og maaske ogsaa Gähler at stille den Bernstorffske Politik ligeoverfor Rusland i det værste Lys.

Efter Alt dette syntes et Omslag i Danmark-Norges udenrigske Politik at maatte forestaa. Alle Meddelelser fra hin Tid gaa ogsaa ud paa, at Rantzau Ascheberg bestemt arbejdede paa at fremkalde et saadant, og at han stærkt ønskede en Tilnærmelse til Sverige*). Reverdil ved endog at fortælle, at det var Rantzaus Onske, at man med Magt skulde tilegne sig det gottorpske Holsten og slutte et Angrebsforbund med Sverige, saaledes at de to forbundne Magter skulde angribe Rusland fra Finland af; han vilde da selv anføre de forenede Tropper**). Der var vistnok ingen Grændse for de Pralerier og Fantasterier, en Mand som Rantzau kunde komme frem med under en Samtale; men det falder dog haardt at tro, at han for Alvor skulde have tænkt paa at foreslaa sligt. Hvor ilter han end imidlertid kan have været, saa var Struensee mindre letsindig paa dette Omraade. Reverdil tillægger vistnok ogsaa ham temmelig fremfusende Ytringer, men mener dog, at han var for forsigtig til øjeblikkelig at underskrive en Plan, der kun var udgaaet fra Rantzaus blinde Hevn-gjerrighed. I det Forsvarsskrift, Struensee affattede under sin Proces, have vi ogsaa en Fremstilling af hans Program for den udenrigske Politik, som fuldstændig bekræfter dette. For det første udtaler han nemlig her***), at han altid havde været af den Mening, at Kongen burde holde fast ved den

*) *Schriften die in Sachen des Struensee etc.* S. 100.

**) S. 135. Jvfr. hermed Falkenskjøld: *Mémoires* S. 113 (Paris 1826).

***) *Schriften die in Sachen des Struensee etc.* S. 100.

russiske Alliance, og at han vel i Begyndelsen havde været mindre overtødet om Fordelene ved den holstenske Negotiation, end han senere blev det, men at han dog havde raadet til, ikke at slaa ind paa en ny Politik i denne Henseende, og til at gjøre Alt for at afværge, at det russiske Hof fattede Mistanke om sligt; han havde derfor heller ingensinde villet tage Hensyn til Grev Rantzaus Opfordringer. Fremdeles opstiller han sammesteds, hvilke Grundsaetninger Kongen, det vil sige han selv, fra først af besluttede at følge i den udenrigske Politik. Disse vare da

1) ikke at søge at udøve Indflydelse hos andre Hoffer, undtagen forsaavidt de kongelige Staters Beliggenhed og Handel krævede det.

2) at spare alle Udgifter, som man maatte bestride for den Ostentations Skyld at have mange Gesandter ved fremmede Hoffer.

3) Ikke at ville tillade andre Magter at udøve Indflydelse paa Rigets indre Styrelse.

4) At holde fast ved den russiske Alliance; dog saaledes at det russiske Hof kom til at søge Sikkerhed ikke i tilfældige Forhold og Biomstændigheder, men i Oprigtigheden af den danske Politik, paa hvilken Følelse Kongen havde givet Kejserinden meget tydelige Beviser.

5) Ikke at anvende flere Penge paa de svenske Forhold, end der var fastsat ved Traktaterne, og ikke at blande sig i de derværende private Stridigheder*).

Denne Struensees Fremstilling er, som det Følgende vil vise, aldeles sandfærdig. Han ønskede, det er klart, at undgaa et Brud med Rusland, men vilde dog tillige gjøre Forholdet til denne Stat mindre inderligt, end det havde været i den

---

*) *Schriften die in Sachen des Struensee etc.* S. 83.

senere Tid; paa den ene Side gjøre Ende paa den russiske Indflydelse i selve Danmark, paa den anden Side lade den danske Indblanding i Sveriges indre Anliggender, som vi have set var gaaet Haand i Haand med Russernes, blive svagere. Det er altsaa saare langt fra, at han i den udenrigske Politik har Lyst til at spille en virksom, gjennemgribende Rolle som den, der udmærkede ham i hans indre Styrelse. Det er, som om de udenrigske Sager langt mindre interessere ham. Han tænker ikke det ringeste paa at lade Danmark-Norge agere Stormagt, tvertimod vil han ligesom lade Staten trække sig mere og mere tilbage til sig selv. Naar man tænker paa, hvad nylig er fremhævet som Skyggesiden ved den Bernstorffske Politik paa dens sidste Stadium, kan man ikke andet end uvilkaarlig føle sig tiltalt ved at se Struensee vise sig mindre ivrig i at rette sig efter Ruslands Onsker. Men uheldigvis havde Begivenhederne udviklet sig saaledes, at den dansk-norske Regering ikke mere kunde standse i sin Iver, uden at det maatte komme til et Brud med Rusland. Det var et forunderligt Selvbedrag hos Struensee, naar han haabede, at dette kunde undgaas. Der horte kun liden Klogt til for at se, at en saadan Politik som den, han vilde følge, snart maatte vise sig uholdbar. I ethvert Tilfælde krævede den den største Forsigtighed og Behændighed, netop to Egenskaber, Struensee fuldstændig manglede; og det var en Selvfølge, at skulde den lykkes, maatte den ledes af Mænd, i hvem Rusland ikke fra først af saa udprægede politiske Modstandere.

Hvorledes nu end Struensee og de andre Magthavere have set Forholdene, er det første Skridt, der skete fra deres Side, et Forsøg paa at afværge Ruslands Vrede. De kunde ikke være i Tvivl om, at Catharina II med me-

gen Utilfredshed vilde høre, at Bernstorff var bleven afskediget. For ikke mere end 3 Aar siden havde hun i Anledning af Intriguer, der allerede dengang spandtes imod Bernstorff, erklæret det for en nødvendig Følge af den Politik, der havde ledet til Afslutningen af den provisionelle Mageskiftetraktat 1767, at man paa begge Sider beholdt de fortræffelige Ministre, der havde afsluttet denne Traktat, og hun udtalte særlig i stærke Udtryk sin Anerkjendelse af Bernstorffs Dygtighed, og hvor fuldkommen en Tillid hun havde til hans patriotiske Følelser*). Denne Minister var det, der nu var bleven fjernet, og den Mand, i hvem man saa Hovedgrunden til hans Fjernelse, var Rantzau Ascheberg, hvis Følelser imod Rusland Alle kjendte!

Skulde et aabent Brud undgaas, gjaldt det at handle snart; og derfor blev et Par Dage efter Bernstorffs Fald en af Kongens Adjudanter, Kammerjunker Warnstedt, afsendt til Petersborg med et egenhændigt Brev fra Christian VII til Kejserinden. Dette Brev, der var dateret den 16de Septbr., indeholdt de bestemteste Forsikringer om, at det var udelukkende paa Grund af Rigets indre Forhold, at Bernstorff var bleven afskediget, og at denne Afskedigelse ikke maatte opfattes som Vidnesbyrd om nogen Forandring i Kongens Politik med Hensyn til Rusland; Kongen ønskede Intet hellere end at bevare det gode Forhold til Kejserinden, hvori han hidtil havde staaet til hende**).

Formodentlig havde man troet at gjøre sine Sager godt ved et saadant Brev; men man bar sig forunderlig kejtet ad dermed. Tvert imod al Skik, naar kronede Hoveder skrive til hinanden, undertegnede Kongen sig: *Pai*

*) Brev af 11te September 1767 i Ny kgl. Saml. 715 c Nr. 2 paa Kongens Bibliothek.

***) Ny kgl. Samling paa Kgs. Bibl. Smstds.

l'honneur d'être d. V. M. J. le très humble et très obeissant serviteur Christian, et Vidnesbyrd om den Formløshed, der blev saa fremtrædende ved Struensees Færd i Stort og i Smaat. Og saa troede man, at det gik an at sende en simpel Adjudant til Petersborg for personlig at overrække et saadant Brev til Kejserrinden!

Som det kunde ventes, havde den dansk-norske Regering hverken i den ene eller den anden Henseende andet end Ubehageligheder af denne Sendelse. Da Warnstedt kom til Petersborg og den herværende danske Gesandt Grev Scheel ifølge den Ordre, han med det samme fik, skulde skaffe ham Foretræde hos Kejserrinden, modtog han igjennem den russiske Udenrigsminister Grev Panin det Svar: at det vilde være Hendes kejserlige Majestæt meget kjært ved det Brev, som Hr. Warnstedt overbragte, at modtage nye Forsikringer om den danske Konges venskabelige Følelser, men at hun, der stedse var fast og bestemt i sine Grundsætninger, ikke vilde kunne opgive den Etiquette, hun engang havde fastsat ved sit Hof. Ifølge den kunde hun kun tage imod Breve af Mænd, der havde en offentlig Stilling og vare accrediterede hos hende; og da nu desuden endog de fremmede Gesandter ved hendes Hof plejede at gjøre Afkald herpaa og tidt, for ikke at volde hende Ulejlighed ved en personlig Audiens, overrakte Panin Breve, de havde til hende, saa havde hun givet denne Minister Befaling til at foreslaa Warnstedt paa samme Maade at udføre sit Ærinde i Scheels Nærværelse. — Hertil havde Warnstedt nu ingen Fuldmagt; hans Ordre lod paa at afgive Brevet i Kejserrindens egne Hænder. Men hvad var der at gjøre; rejse hjem igjen med uforrettet Sag gik ikke an, skrive om nye Ordre hjemmefra vilde spille Tid; altsaa besluttede Warnstedt sig til at give efter, og han afleverede da sit Brev til Panin i Scheels Nærværelse.

Panin tog imod det, men paa en meget kold Maade, idet han i Begyndelsen gjorde Vanskeligheder, fordi der ikke, som det var Skik, fulgte en Afskrift med af Brevet*). Om det end var med en taalelig høflig Motivering, at Catharina II havde afslaaet at tage imod Warnstedt, var dog allerede dette Afslag et tydeligt Vidnesbyrd om, at hendes Stemninger imod den danske Regering ikke vare de bedste. Rundtomkring rygtedes nu naturligt, hvad der var sket i Kjøbenhavn; man var i Petersborg ligesaa misfornøjet som overrasket derover, og Scheel saavel som Warnstedt maatte af de russiske Statsmænd høje alskens nærgaaende Udtalelser derom. Da Warnstedt kom til Saldern, der paa den Tid opholdt sig i Petersborg, sprang denne op af sin Stol, slog sin Hue mod Gulvet og udbød, at Kongen af Danmark var omgivet af Forrædere, navnlig var Rantzau-Ascheberg en saadan. Scheel søgte forgjæves at forsikre Panin om den danske Konges uforandrede varme Følelser mod Rusland; han fik det korte tørre Svar, at Kejserinden kun kunde opfatte den danske Konges Beslutning at skifte Ministre som et Vidnesbyrd om, at hans Venskab for hende var taget af. Ja Catharina II selv nyttede Lejligheden til ved en Hoffest at vise Scheel en isnende Kulde. Omslaget fra den Venlighed, hvormed hun plejede at behandle ham fremfor nogen anden af de fremmede Gesandter, var paafaldende, og Alle lagde Mærke dertil**). Det stemmede nøje med, hvad Scheel fik at vide om, hvor forbitret hun var bleven, og at det alene var Panins og Salderns indstændige Forestillinger, der havde faaet hende fra øjeblikkelig, efter at hun havde læst Christian VII's Brev,

---

*) Depesche fra Scheel af 9de Oktober 1770.

***) Depesche fra Scheel af 9de Okt.

at give Befaling til de Commissairer, der havde at opgjøre Gjælden for Slesvigs og Holstens Vedkommende, at de skulde afbryde deres Arbejde; hun havde endog, efter hvad man fortalte, været bestemt paa at give Befaling til overhovedet ikke at fortsætte de Forhandlinger, der endnu vare at føre med Hensyn til Mageskiftet*). Og hvad Panin angik, da forhindrede det Maadehold, han saaledes lagde for Dagen, ham ikke fra for Alvor at tale om den danske Regerings Utaknemlighed, om hvilken Mistillid man maatte have til dens System, at man nu heller ikke kunde stole paa den i de svenske Sager o. l.**).

Var dette nu allerede Vidnesbyrd nok om, hvor langt det var, fra at Christian VII's Brev havde formaact at afværge Catharina II's Vrede, saa fik den dansk-norske Regering et endnu tydeligere Bevis derpaa i et Brev, hun tilskrev Christian VII som Svar paa hans, og som Warnstedt fik med sig, da han efter sin lidet heldige Sendelse vendte tilbage til Kjøbenhavn. Det er utvivlsomt et af de mest karakteristiske Breve, der nogensinde er bleven sendt fra en Souverain til en anden. Catharinas bydende Overmod træder frem deri ligesaastærkt som hendes overlegne Forstand; uden at den ydre høflige Tone sættes tilside, siger hun de hvasseste Ting, og hendes Spydigheder have Vægt, ikke blot fordi de komme fra en Fyrstinde, der raa-der over Hundredetusinder af Bajonetter, men ogsaa fordi man mærker, at det er en ualmindelig begavet Kvindes Pen, som sætter dem paa Papiret***). Hvad kunde vel

*) Depesche fra Scheel af 25de Oktober Nr. 1.

***) Smtds. og Scheels Depesche af 25de Oktbr. Nr. 2.

***) Af dette Brev ere store Stykker aftrykte hos Raumer anf. St. S. 166 ff.; men foruden at vigtige Afsnit ere udeladte, lider Aftrykket af at være endog paafaldende skjodesløst. Flere Ste-

være mere nærgaaende, end naar hun her skriver: Det er min Pligt at sige Eders Majestæt, at de der have tilraadet Eder et saa voldsomt Skridt (o: Bernstorffs Afskedigelse), ikke have taget Hensyn til Eders egen Hæder. En Konges Hæder kræver stor Fasthed i hans Planer. Men er det muligt, at der kan være nogen saadan, naar de Mænd, som udføre dem og som ere hjemme i Sagerne og i Principerne, jævnlig byttes eller stedse maa frygte for at blive det: og naar de mest erfarne maa vige for dem, som have ringere Erfaring; kun Tiden kan give denne Erfaring; ingen Begavelse, intet Talent vil kunne erstatte den. Jeg vilde kunne anføre mere end et Exempel af Historien, som kunde være til Støtte for min Betragtning, der om den end er lidet behagelig, dog i det mindste er sand. De vilde kunne vise, hvilken Oplosning der er kommet i en Stats Forhold, naar der ingen Sikkerhed er for dem, som beklæde høje Stillinger». — Hun lader fremdeles Kongen vide, at Fyrsterne saa vel som andre Mennesker maa bøje sig for Sandheden; «Intet er beklageligere, siger hun, end naar de tro, hvad Smigrere ville bilde dem ind; Undersaaternes Tillid kan ikke fremtvinges ved et Magtbud; den er Løn for en vis og forstandig Regering». — Haand i Haand med disse skarpe Hentydninger lader hun gaa den bitre Klage over, hvorledes det skete Skridt vil give Stødet til en utallig Mængde Intriguer og onskabsfulde Rænker, som netop ville blive rettede imod selve Danmark saavel som imod Rusland. De fælles Fjender, navnlig Frankrig skulle nok vide at benytte sig deraf. Og hun ved at stille den skete Ministerforandring i et særlig mørkt Lys ved her paany at udtale sin høje Beundring

---

der ere meningsløse. En fuldstændig Afskrift af Brevet findes paa Kongens Bibliothek Ny kgl. Samling 715 c. Nr. 2.

for den faldne Minister, hvis Talent og Dygtighed hun havde fulgt i 20 Aar; «jeg ser i ham, skriver hun, en Ligemand af Grev Panin, som i lange Tider har besiddet min Tillid ved de vigtige Tjenester, han yder mig, og det uforanderlige Venskab, jeg føler for ham.»

Et saadant Brev fra Kejserinden var den Frugt af Warnstedts Sendelse, som han bragte hjem med sig. Hvad der stod i Brevet, fik Almenheden ikke at vide; men det gav just ikke Indtryk af, at Sendelsen havde været heldig, naar man saa Warnstedt blive sat i Fængsel umiddelbart, efter at han var kommen hjem. Naturligvis fik Rygtet travlt med at fortælle om Grunden til denne Fængsling; men som sædvanlig var det lutter Opdigtelser, der kom i Omløb. Hvad Warnstedts personlige Færd under hans Sendelse angaar, da giver Scheel i sine Depescher ham flere Gange det Skudsmaal, at han var optraadt paa «en forstandig og forsigtig» Maade*); og det er ogsaa et Vidnesbyrd til Fordel for ham, naar den svenske Cancellipræsident Ekeblad, der gjorde hans Bekjendtskab, da han rejste hjem over Stochholm, i et Brev til den svenske Gesandt i Kjøbenhavn skriver om ham, at han gjør Indtryk af at være «*en stilla och alfvarsam man*»**). Heller ikke var Regeringen misfornøjet med, at Warnstedt havde overskredet sin Ordre og givet Panin Brevet til Kejserinden; tvertimod, det blev udtrykkelig billiget i en Cabinetsskrivelse til

---

*) Depesche af 25de Oktober 1770 Nr. 4 «*la conduite sage et prudente de cet officier lui a valu l'approbation des personnes qui l'ont connu ici.*» Jvfr. Depesche af 21 December 1770, hvori han skriver om ham: *je dois lui rendre la justice que ne s'étant pas expliqué d'avoir quelque commission particulière il ne s'est preté à des entretiens avec les ministres que lorsqu' ils ont marqué le desirer.*

***) Brev af 16de Novbr. 1770 i det svenske Rigsarchiv.

Scheel*). Misfornøjelsen brød først løs, da han kom hjem. Foruden at Warnstedt da blev fængslet, gav Kongen igjennem Cabinettet Scheel en skarp Irettesættelse, fordi han havde vist ham for stor Fortrolighed og overdraget ham mundtlig at give Indberetninger i Kjøbenhavn om politiske Sager. «Da Warnstedt, hed det i Skrivelsen til Scheel, aldrig har havt Del i min Fortrolighed, og kun har havt det Hverv at overbringe Brevet, er jeg meget misfornøiet over, at han har dristet sig til at blande sig i politiske Sager, og jeg misbilliger det meget, hvis I har villet række Haanden dertil»**). Unægtelig en

*) Af 29de October (findes tilligemed forskellige andre Cabinets-skrivelser fra Struensee-Tiden i Pakken med Gesandtskabs-depescherne fra Petersborg 1772 ved Depeschen af 16de Marts.)

***) Cabinetsskrivelse af 27de November smstds. Scheel besvarede denne Irettesættelse med en utvivlsomt fuldstændig Retfærdiggjørelse i Depeschen af 21de December 1771. — Den Fremstilling, der ovenfor er givet af Warnstedts Sendelse, er bygget paa Scheels Depescher, som vistnok indeholde den paalideligste Beretning. I det Væsenlige stemmer den ogsaa med, hvad Warnstedt som Olding fortalte derom. Man har to Beretninger, der stamme fra denne; den ene er en Optegnelse af Wasserchlebe, som findes paa Kongens Bibliothek, Ny kgl. Saml. 715 c. Nr. 2, og som han har optegnet, efter hvad han i Aaret 1814 hørte af Warnstedt, den anden staar i Høsts Søndagsblad for 1817 Nr. 3 og skal ogsaa være grundet paa Warnstedts egne Meddelelser. Hvor de afvige fra Scheels Depescher, har jeg fulgt disse sidste, da de, som bleve affattede under Warnstedts eget Ophold i Petersborg, maa være paalideligere end Beretninger, der let kunne være misforstaaede og desuden kun have til Grundlag, hvad Warnstedt fortalte mange Aar, efter at Begivenhederne fandt Sted. Saaledes er det utvivlsomt galt, naar det i Søndagsbladet hedder, at Struensee efter Warnstedts Hjemkomst havde brugt Mund imod ham, fordi han ikke hellere havde «bryskeret» det russiske Hof, end vist det den Føjelighed at give Panin Brevet, og at dette havde været en væsenlig Grund til hans Fængsling. Dette strider nemlig bestemt imod den S. 357 anførte Cabinetsskrivelse, hvorved netop dette Skridt af ham udtrykkelig var billiget. Fuldstændig ugrundet er det Rygte, Reverdil gjengiver S. 136, hvorefter Warnstedt havde havt det hemmelige Hverv at arbejde paa

højest forbavsende Irettesættelse, som om en Mand, der sendtes for at overrække en Souverain et Brev fra sin Konge, kunde opfattes som en simpel Courer! Saaledes var Struensees og Consorters Begreb om politiske Former. Meget mulig var det paa Grund af denne formentlige Anmasselse fra Warnstedts Side, at han blev straffet med Arrest, der forøvrigt kun varede kort Tid; men man fristes dog til væsenlig at opfatte den som dicteret af ondt Lune over det yderst uheldige Udfald af Sendelsen. I ethvert Tilfælde var det et uklogt Skridt, da det gjorde Opsigt og bragte Folk til at tale mere om denne Sendelse, som det var bedst at faa bragt i Forglemmelse saa snart som muligt.

Utvivlsomt havde Regeringen ved at sende Warnstedt saa hurtig afsted lagt an paa at komme først med at meddele Ministerforandringen til Hoffet i Petersborg, inden dette kunde faa Beretning derom fra Filosofff. Thi i hvilket Lys han vilde stille den, kunde man ikke være i Tvivl om. Det var ogsaa lykkets Warnstedt at komme først*); men naar Kejserinden og de russiske Statsmænd, selv da de fik Meddelelsen ved danske Kilder, strax kom i Lidenskab over det skete, hvilket Indtryk vilde da Filosofffs Indberetning gjøre, naar den kom? Ja denne blev endog skarpere, end man i og for sig skulde have ventet, som en Følge af et Sammenstød, han øjeblikkelig havde med de danske Magthavere. Udelukket som han var fra mundtlig at kunne

---

at styrte Panin. Det er kun et Vidnesbyrd foruden mange andre, om hvilke utrolige Rygter der i hin Tid bleve smeddede. Heller ikke er det rigtigt, hvad Reverdil sammesteds fortæller, at Christian VII's Brev begyndte med *Madame* istedenfor med *Madame ma soeur*; men hvad han fortæller om Underskriften (jvfr. S. 353) er sandt.

*) Dette er aldeles indlysende af Scheels Depescher.

klage over Ministerforandringen, indgav han nemlig til Cabinettet i Kjøbenhavn en skriftlig Besværing derover med alskens Forestillinger om, hvilke uheldige Virkninger den kunde faa paa Forholdet imellem Danmark og Rusland. Han afholdt sig i dette Brev ikke fra at gaa stærkt løs paa de Mænd, der for Ojeblikket vare Kongens Raadgivere, ja stemplede deres Færd som «Cabale» og «Intriguer»*). Men herpaa modtog han ved en Cabinetsskrivelse et Svar, hvori man skarpt afviste hans Forestillinger som en Overskridelse af hans Competence, og hævdede, at han nødvendig maatte have særlige Ordre fra sit Hof at støtte sig til, hvis han vilde foretage et saadant Skridt. Naturligvis blev han i højeste Grad forbitret over en slig Afvisning, og af denne Stemning var den Indberetning stærkt farvet, som han tilsendte sin Regering angaaende Forholdene i Kjøbenhavn. Hvad denne ikke havde været opbragt iforvejen, blev den da nu, saaledes som det paa det stærkeste traadte frem igjennem en frysende Note, som den tilsendte den dansk-norske Konge**). Den kolde Høflighed, Catharina II havde bevaret ved Siden af al sin Bitterhed i sit Brev til Christian VII, var nu sporløst borte. Det Hele var en Samling af nærgaaende Beskyldninger og vrede Skjældsord. Det var, hed det her, et krænkende Svar, Filosofoff havde modtaget paa sin Skrivelse, som han havde været fuldt berettiget til at indgive. Medens den højsalige Kong Frederik V og Kejserinden havde været enige om at sammensmelte den danske og den russiske

---

*) Depesche af 2den Januar 1771 Nr. 1 til Scheel.

***) Den blev oversendt med Scheels Depesche af 3die November 1770; men findes ikke vedlagt ved denne. Derimod findes en Afskrift af den paa Kongens Bibliothek. Ny kgl. Samling 715 c. Nr. 2.

Krones Interesser for stedse i et fast og uforanderligt System, saa havde nu en Cabale draget den danske Konge bort derfra. Den havde faaet ham til at skjænke sin Tillid til en Mand med sorte Planer (*devoué à des vues sinistres*), og som var en afgjort Fjende af enhver Forbindelse med Rusland. Rænker og skjændige Opspind havde overvældet Kongens egen Samvittighedsfuldhed og Ærlighed og bragt ham til at miskjende det Berettigede i de Forestillinger, Filosofoff havde gjort ham. Cabalen vilde vel smigre sig med det Haab, at der kun var Tale om noget rent personligt, som ikke vedkom de politiske Forbindelser og Kejserindens Følelser for Kongen som sin Forbundsfælle, men det var et tomt Haab. «Hendes kejserlige Majestæt, hed det, kjender tilbunds alle de Kunstgreb og Rænker, der ere blevne satte i Bevægelse for at gjøre Ende paa det Tillidsforhold, der indtil dette Ojeblik har fundet Sted imellem hende og Kongen. Og selv om hun ikke saa fuldstændig havde denne Vished, maatte det være hende nok at vide, at den danske Konge nu for Tiden tæller imellem sine fortroligste Raadgivere en Person som Grev Rantzau-Ascheberg, en Mand, hvis Charakter, Hensigter og Synsmaader ere altfor vel kjendte af Kejserinden, til at hun ikke skulde føle, hvilke Forsigtighedsregler en saadan Stilling kræver af hendes Klogskab. Det er derfor efter hendes særlige Befaling, at hendes Minister ved denne Note erklærer Grev Scheel, at Kejserinden betragter det store Værk, hun har arbejdet for, nemlig at bringe en Udsoning tilveje i den holstenske Sag, som udsat for de voldsomste Stød og for Rænker, der tilsigte at undergrave dets Grundvold. Hun vil derfor hverken tillade sig selv eller sin Søn Storfyrsten at gjøre et eneste Skridt videre til Afgjørelsen af et saa vigtigt Spørgsmaal, saalænge som hun

ikke ser en Forandring til det Bedre i den forhaandenværende Stilling og i Ledelsen af Regeringssagerne ved det danske Hof.»

Det første Resultat af Ministerforandringen var altsaa i ydre politisk Henseende, at Mageskifteforhandlingen var afbrudt. Der kunde ingen Tvivl være om, at Catharina II vilde gennemføre sin Trudsel og ikke imødekomme Danmark-Norges Ønsker, saalænge i det mindste Rantzau-Ascheberg gjaldt for at have Indflydelse hos Christian VII. Ogsaa frembød der sig snart Lejlighed for hende til paany at lade Regeringen i Kjøbenhavn føle sin Unaade. Der var nemlig, som tidligere omtalt, ved Traktaten af 1769 blevet lovet den dansk-norske Regering, at Rusland aarlig skulde overlade den en vis Masse Skibstømmer. Efter at der havde været nogle praktiske Vanskeligheder at overvinde med Hensyn til Udførelsen af denne Paragraf, var Alt endelig kommet i Orden; men nu erklærede Panin, at Kejserrinden havde givet Befaling til, at Leverancen først maatte finde Sted, naar hun nærmere havde forvisset sig om den danske Konges Stemning med Hensyn til deres gjensidige Forpligtelser*).

Hvor fjendtligt nu end alt dette saa ud, ønskede den russiske Regering dog ingenlunde, at det skulde komme til et fuldstændigt Brud. Trods sin uhyre Overvægt kunde den ikke ganske vrage de Tjenester, Danmark-Norge paa forskjellig Maade var istand til at yde den, navnlig vistnok i Sverige. Samtidig derfor med, at den brugte vrede Ord og truede, lod den Udtalelser falde, der viste, at den haabede paa og ønskede en Gjenoptagelse af det nærmere Forhold. Panin spurgte jævnlig Scheel, om der ikke

---

*) Depesche fra Scheel af 16de Novbr.

endnu var blevet udnævnt en Udenrigsminister i Kjøbenhavn, thi, sagde han, efter dette Valgs Udfald vilde Kejserinden bestemme sine Forholdsregler og lade sig lede i sin Opfattelse af den danske Politik. Og Catharina II selv kunde — hvad der er et ret ejendommeligt kvindeligt Træk — ikke lade være for Scheel at ytre Længsel efter at faa at vide, hvad den danske Konge vilde svare paa hendes Brev. »Derefter, sagde hun, længes jeg for fuldstændig at kunne gjøre Ende paa den Uro, hvortil jeg vilde hengive mig, naar jeg ikke kunde stole paa at finde Gjengjæld for det oprigtige Venskab, jeg nærer for Eders kongelige Herre* *). Saa langt var hun fra at kunne trække sig tilbage i olympisk Højhed ligeoverfor det svage Danmarks Formastelse, og med Ro oppebi, at dette bad om Naade! Man nedstemmer overhovedet Tonen i Petersborg efter den første voldsomme Udladning af Vreden. Da den danske Konge derfor lader Scheel afgive Forsikring om, at han Intet vidste om Cabaler, der sigtede til at svække det gode Forhold imellem ham og Kejserinden, og at han var bestemt paa at bevare dette, slaar Panin ind i en anden Tone end tidligere, og da Svaret paa Kejserindens Brev kommer fra Kjøbenhavn, taler Catharina II i en forholdsvis venskabelig Form om sine uforandrede Venskabsfølelser for Christian VII; det havde, hedder det nu, alene været hendes varme Interesse for ham og hans Stat, der havde bragt hende til at udtale sig for ham om den Frygt, hun havde for, at hans Følelser imod hende vare mindre varme end tidligere**). Saaledes var da Uvejret

---

*) Depesche fra Scheel af 27de Novbr.

**), Scheels Depescher af 18de og 21de December. Jvfr. Cabinets-skrivelse til Scheel af 17de Novbr.

mest trukket over, men unægtelig var der blevet Kulde tilbage.

Paa samme Tid var nu ogsaa det Spørgsmaal blevet afgjort, hvis Betydning for Forholdet imellem Danmark-Norge og Rusland Panin saa stærkt havde fremhævet, nemlig, hvem der skulde være Udenrigsminister i Kjøbenhavn. Osten var gaaet ind paa det Tilbud, man havde gjort ham derom, og var d. 16de December*) kommen hjem, for at overtage sin nye Stilling.

Fra Ostens Overtagelse af Udenrigsministeriet indtil den svenske Konge, Adolf Frederiks Død.

Da Osten blev Udenrigsminister, skete der med det samme den meget heldige Forandring, at hans Departement blev afsondret fra det tyske Cancelli. Det havde hidtil, som allerede ovenfor er antydnet, været en fast Vedtægt, at Præsidenten for det tyske Cancelli tillige styrede de udenrigske Anliggender, og derfor havde det stedse været Mænd af tysk Nationalitet, der havde ledet Statens ydre Politik. Paa denne Forening blev der nu principmæssig gjort Ende, visselig ikke fordi Ultratydskeren Struensee her havde national dansk Følelse, men fordi han ikke ønskede at lade den nye Udenrigsminister faa større Indflydelse end nødvendigt, maaske ogsaa fordi han mente, at selve Forretningerne vare bedst tjente med, at den hidtil gjældende Sammensmeltning horte op. Det er fra dette Øjeblik, at Udenrigsministeriets særlige Historie begynder.

Men det var dog ogsaa selve Forretningsgangen for de udenrigske Sagers Ledelse, der blev en anden, end den

---

*) Ny kgl. Saml. anf. St.

havde været under de tidligere Ministre, medens flere Træk fra den foreløbige Ordning siden Bernstorffs Fald bleve bevarede. Der var nu ikke mere Tale om, at Udenrigsministeren fremkom med Forestillinger til kongelig Approbation i Statsraadet, thi dette, der faktisk havde ophørt at bestaa ved Bernstorffs Fald, blev fuldstændig ophævet et Par Dage efter at Osten var bleven Minister, nemlig den 27de December 1770. Kun en ganske enkelt Gang synes det, som om Osten mundtlig har forhandlet med Kongen*). Den faste Forretningsgang var, at han til Cabinettet indsendte Uddrag af de Depescher, han modtog fra de danske Diplomater i Udlandet, Forestillinger om, hvad der burde gjøres i en eller anden Retning paa den udenrigske Politik Omraade, eller Udkast til Instruxer for nye Gesandter o.l. Herpaa modtog han da ligeledes skriftlig Svar. Disse ere næsten altid egenhændig skrevne af Kongen, ligesom denne ogsaa egenhændig i Margen tilføjede Bemærkninger, som han havde at gjøre i Anledning af de Forestillinger, Osten indsendte. Det Sprog, der baade anvendes her og overhovedet ved de Cabinetsordrer, der tilsendtes Udenrigsministeriet, er med en enkelt Undtagelse stedse det franske. Medens Tydsk ellers som bekjendt er det gjennemgaaende Regeringssprog i Struenseetiden, hævder Fransk dog paa dette ene Omraade sin Overvægt. Dansk forekommer slet ikke, saalidt som i de Skrivelser, Udenrigsministeriet udstedte, naar undtages i et enkelt Brev til en eller anden udenlandsk Fyrste, som f. Ex. — til Sultanen af Tyrkiet. — Undertiden tager Kongen selv ligesom Initiativet ved at tilsende Ministeren Befaling om et eller

---

*) I et Brev fra Struensee til Osten af 30te Septbr. 1771 hentydes til, at en saadan mundtlig Forhandling kunde finde Sted.

andet politisk Skridt*), saaledes som det vel kunde passe for en Fyrste, der i en af sine Skrivelser taler om, at han personlig har overtaget Ledelsen af de diplomatiske Sager**). Tonen, der bruges, er da ogsaa myndig Selvherskerstil, «jeg holder ikke, skriver Christian VII saaledes engang, af at blive forstyrret i mine Forholdsregler»***). Sammenligner man nu dette med det Indtryk, Forretningsgangen gjør i Bernstorffs Tid, ser det unægtelig ud, som om der var begyndt en hel ny og omfattende Virksomhed fra Kongens Side, som om han havde erobret sin Magt tilbage fra den mægtige Minister. Paa denne Maade er det som bekjendt ogsaa, at Struensee i sit Forsvarsskrift har villet fremstille Forholdet, i det mindste for den første Tid, indtil han blev Gehejmecabinetminister. Undertiden, siger han her, havde han nok selv opsat Concepter til en eller anden Expedition, men deraf beholdt saa Kongen kun, hvad han fandt Behag i, og han ændrede det efter eget Tykke; tidt var det Kongen selv, som strax angav Hovedpunkterne, hvorpaa Cabinetsecretairen nærmere udførte hans Tanker; meget stammede fuldstændig fra Kongen, der ogsaa personlig førte det i Pennen; Kongen havde øjensynlig følt sig tilfreds ved den Virksomhed, han saaledes udøvede. — Men uheldigvis strider denne Struensees Fremstilling i den Grad med Alt, hvad der vides om Christian VII's hele aandelige Tilstand og Arbejds-evne, at Ingen let vil kunne tro paa den. Der kan ikke være Tvivl om, at man i denne Henseende fuldstændig kan stole paa Reverdils Vidnesbyrd, naar han siger: «Jeg ved altfor godt, at der selv i Kongens bedste Øjeblikke ikke udgik Andet fra hans Pen, end hvad man saa godt som Ord til andet

*) Skrivelse af 16 Januar 1771.

***) Skrivelse af 3die Juni 1771.

***) 24 Febr. 1771 «je n'aime pas être troublé dans mes opérations.»

foresagde ham, ligesom det, naar han syntes allerbedst om sine Brevskaber, var ham, der havde gjort Secretairens Arbejde, hvorfor det er Usandhed at tillægge ham, hvad der udfærdigedes i hans Navn *)). Saaledes har det naturligvis forholdt sig med Christian VII's temmelig hyppige Skrivelser og Bemærkninger i de udenrigske Anliggender, han spillede kun Secretairens Rolle, og den, der talte i den myndige Stil, var i Virkeligheden ikke ham, men Struensee. Undertiden træder ogsaa denne selv frem i Brevvexlingen imellem Cabinettet og Udenrigsministeriet. Han tilskriver enkelte Gange Osten om Sager, hvorom man kan se, at de have forhandlet sammen, hvad enten det nu er for at erklære sig enig med Osten eller for at fraraade ham at hindre en Sags Fremme, «da det let kunde vække Kongens Mis-hag.» Til andre Tider gjør han Osten Meddelelse om, hvad der er Kongens Villje. I det Hele kan man ikke sige Andet, end at han bevarer et vist formelt Hensyn til Kongen i sine Skrivelser. Efter at han den 14de Juli 1771 var bleven Gehejmecabinetminister med den bekjendte vidtudstrakte Myndighed, træder han vistnok stærkere frem selv, men dog ser man ogsaa i denne Tid Kongen jævnlig selv approbere eller gjøre Bemærkninger ved Ostens Forestillinger.

Hvor stor Indflydelse kunde Osten nu udøve under disse Former? Den svenske Gesandt i Kjøbenhavn, Sprengtporten, betegner i en af sine Depescher hans Stilling som en Premierministerplads, en temmelig almindelig Opfattelse hos Diplomaterne af Udenrigsministerens Stilling; men om end et saadant Udtryk nogenlunde kunde have passet derpaa i Bernstorffs Dage, saa var det ganske anderledes nu. Det

---

*) Reverdil, 129—30.

var aabenbart en for Osten meget uheldig Forretningsform, at han ikke mundtlig forhandlede med Kongen og under Samtalen fik dennes Approbation; ved den skriftlige Form, der var valgt, kom Sagernes Afgjorelse som allerede antydet i en Andens Haand. En vis Anseelse og Betydning maatte han selvfølgelig faa som den, der repræsenterede Staten ligeoverfor de fremmede Diplomater og personlig forhandlede med dem. Men han viser sig dog nærmest kun som en Slags Departementsdirecteur, saaledes som det vil blive os klart, naar vi gaa ind paa de politiske Forholds Udvikling.

Nogen Grund til her nærmere at karakterisere Osten er der næppe, da der i sidste Bind af dette Tidsskrift er givet saa omstændelig en Skildring af ham i hans tidligere Virksomhed*). Som det der er sagt om ham, var han aabenbart en Mand med betydelige Evner, om han end mere var skikket til at virke som Diplomat indenfor enkelte Spørgsmaals Omraade end til som Statsmand at bestemme et Riges Politik. Hvad hans Rygte angaar som Personlighed, forekommer der vistnok i denne Tid fordelagtige Domme om ham**), men han blev dog overvejende ugunstig bedømt; han var utvivlsomt en kold, egoistisk Natur med Hang til Intriguer, og det almindelige Rygte var langt mere tilbøjeligt til at overdrive hans uheldige Egenskaber end til at bedømme dem mildt. Fra ingen Side havde man rigtig Tro til ham.

Osten havde sikkert tænkt sig at skulle komme til at spille en stor Rolle herhjemme. Han havde hidtil staaet i Skygge for Bernstorff, og deres Forhold til hinanden var i

---

*) Afhandlingen: Grev v. der Ostens Gesandtskaber.

**) Af den engelske Gesandt i Kjøbenhavn. Raumer I, 178.

at betrede denne Bane». Kunde det ikke lykkes at faa en Adelsmand, man havde udset dertil, bevæget til at overtage en slig diplomatisk Stilling, vakte det derfor stor Harme, saaledes som det gik med Raben, om hvem Kongen udtalte sig med stor Skarphed og som han fuldstændig afskedigede af sin Tjeneste*).

Hvad det nu end har været for Grunde, der bevægede Struensee og hans Venner til at overdrage Osten Udenrigsministerpladsen, maatte det snart vise sig, at der kun var liden Enighed imellem dem og ham. Trods den personlige Kulde, der i den senere Tid havde hersket imellem Bernstorff og Osten, hyldede denne i Virkeligheden fuldstændig samme Anskuelse om den udenrigske Politik som sin Forgjænger**). Det synes, som om dette allerede maatte være kommet frem under Forhandlingerne imellem ham og Struensee, inden han overtog Ministerpladsen. Hvis saa er, har man imidlertid dengang enten fra den ene eller begge Sider tilglattet Uoverensstemmelsen. Vel fortæller Adam Gottlob Moltke i et Brev til Schach-Rathlau af 22de Decbr. 1770***), at Osten under et Besøg hos ham havde udtalt sig omstændelig om hele Stillingen, og ytret sin levende Bekymring derover, idet han forsikrede ham, at han meget tvivlede om nogensinde at ville være istand til at raade Bod derpaa. Men man fristes til Mistanke imod denne Erklæring som ikke ganske oprigtig. Hvorfor vilde han kaste sig ind i Sagerne, naar han iforvejen tvivlede om at kunne udrette noget? Det ser ud som en Ytring, der skulde gjøre et behageligt Indtryk paa Moltke, netop en

*) Cabinetsskrivelse af 9de Januar, 19de og 21 Marts 1771.

***) Falkenskjold kalder forbavsende nok i sine memoires S. 109 og 112 Osten for en Fjende af Rusland.

***) Schach-Rathlauske Samling paa Ravnholt.

af de nylig afgaaede Statsraadsmedlemmer. Imidlertid varede det kun kort Tid, inden Uoverensstemmelsen imellem Osten og Struensee traadte frem. Dels som en Følge heraf, dels fordi Osten istedenfor selv at komme til at herske i sit Departement som Bernstorff før ham, stedse saa sig hindret i sine Skridt og Planer af den myndige Yndling og snart almægtige Minister, udviklede der sig imellem disse tvende Mænd et højt ejendommeligt Forhold, som det sikkert sjælden har fundet Sted imellem Mænd, der have hørt til samme Regering.

Det Omraade, hvor det selvfølgelig har størst Værd at se Indflydelsen af Forholdet imellem Regeringens Medlemmer, er Politiken ligeoverfor Rusland og Sverige. Vi kjende Forholdet til Rusland, saaledes som det var paa den Tid, Osten overtog Ministerportefeullen, og hvad Sverige angaar, have vi angivet Hovedtrækkene af Politiken ved Bernstorffs Fald. Det Parti, som i dette Øjeblik havde Magten i Sverige, var Hattepartiet, der havde vundet den ved Rigsdagen 1769, men uden at det tillige var lykkets Kongefamilien paa denne Rigsdag at opnaa nogen Forøgelse i Kongens Magt, saaledes som den havde haabet. Til Trods for denne Kongefamilie's Skuffelse havde den danske Regering saalidt som den russiske og engelske været tilfreds med, at Hattepartiet havde Magten. Man holdt dette dels for at være upaalideligt i Forfatningssagen, dels for at være stemt for en Tilknytning til den franske Politik. Man fandt det derfor ikke nok, at der var indgaaet den tidligere omtalte Traktat af 13de December 1769. Navnlige Danmark, der helst var fritaget for at komme i det Tilfælde at føre Krig med en stærkere Kongemagt i Sverige, selv om en saadan Krig vilde give Udsigt til Erobringer, synes at have været ivrigt for kraftigere Sik-

den senere Tid blevet koldt; hans Gesandtskabsstilling i Neapel havde i hans Øjne været en Art Forvisning, og selv om han tilsidst var bleven forflyttet til den vigtigere Plads i Haag, vilde han dog heller ikke her tilnærmelsesvis kunne komme til at virke i en Stilling som den, der tidligere havde været ham betroet i Petersborg. En Udenrigsministerplads i Kjøbenhavn, det var derimod et smigrende Avancement, og han havde næppe noget imod den Begivenhed, der banede ham Vejen dertil, nemlig Bernstorffs Fald. I ethvert Tilfælde var sikkert Overbevisningen om, at han var ilde stemt imod Bernstorff, en Hovedgrund til, at man valgte ham og troede at kunne vinde ham. Rimeligt er det ogsaa, at man som en Følge af dette hans Forhold til Bernstorff mente, at han noget havde fjernet sig fra dennes Synsmaader, og at han derfor maaske var stemt for en mere tilbageholdende Politik imod Rusland, medens denne Magt dog tillige i ham kunde se en Sikkerhed for, at man ikke tænkte paa et formeligt Brud med den; thi et saadant ønskede Struensee, efter hvad vi have set, ingenslunde at fremkalde. Dertil kom Ostens store Indsigt i de politiske Spørgsmaal, hvilken man i høj Grad kunde have Gavn af. Hvor fremfusende Struensee end var, og hvor lidt han end sympathiserede med Adelslægterne, som i den senere Tid havde spillet saa stor en Rolle i Styrelsen, maa Ingen dog tro, at han var blind for den Fordel, det kunde være for ham, hvis det lykkedes ham at knytte Mænd med ansete Navne eller som tidligere havde været højt betroede, til den nye Styrelse. Saaledes netop med Hensyn til de udenrigske Forhold*). Det ser næsten forbavsende ud, at

*) En Undtagelse herfra danner Forholdet til Asseburg, rimeligvis fordi han som bekjendt havde været den mest auventde Diplomat

det var Cabinettets Tanke endog at bruge en Mand som Andreas Peter Bernstorff i diplomatisk Tjeneste*) uagtet han dog havde staaet sin Farbroder saa nær; og ligesom Joachim Godske Moltke bliver benyttet i en extraordinær Sendelse til Stockholm, saaledes var man ivrig for at faa et Medlem af en anden rig Aristokratfamilie, nemlig Marskal Raben**), til at gaa til Dresden som Gesandt. Grunden hertil var imidlertid ikke blot Lysten til at støtte Regeringen ved at bruge slige Mænd, men aabenbart ogsaa den Tanke, at de vilde være istand til at træde op i de diplomatiske Stillinger med en vis Glans, uden at det kom til at volde Staten Udgifter. Da saaledes Gesandten i Paris, Blome, skriver om at faa forskjellige Udgifter dækkede, som han nødvendigvis maatte gjøre i Anledning af Festlighederne ved Greven af Provinces Bryllup, bliver Cabinettet meget forbitret over slige Anmodninger, og Kongen skriver i en vranten Tone til Osten: Jeg ser ingen Grund til at ansætte rige Mænd i Gesandtskabsstillingerne, hvis de ikke ville bruge deres egne Penge i extraordinære Tilfælde***). Med denne Opfattelse stemmer det nøje, naar Kongen den 12te April 1771 tilskriver Osten: »Jeg vil for Fremtiden opstille det som et Princip, at Ingen kan blive Gesandt, med mindre han først har tjent som Legationssecretair, og man bør dertil kun bruge rige Mænd og navnlig opmuntre Adelsmændene til

---

i tidligere Tid og den, til hvem Bernstorff havde havt størst Tillid. Der viser sig tydelig en Række Chicancierier imod ham, indtil han tager sin Afsked af den danske Tjeneste, for at gaa til Rusland. Ostens personlige Uvilje imod ham er ved denne Lejlighed kjendelig. Jvfr. *Denkwürdigkeiten des Freiherrn von der Asseburg* S. 53.

*) Cabinetsskrivelse fra Begyndelsen af Januar 1771.

***) Marskal hos Arveprins Frederik.

***) 18de Maj 1771.

kerhedsforholdsregler*). Altsaa blev der i 1770 af den danske, russiske og engelske Gesandt aftalt et Forslag om stedse ogsaa imellem Rigsdagene ved Bestikkelser at sikre sig Mænd, der kunde bearbejde Stemningen rundt omkring i Sverige til Fordel for Møsserne, som dannede det engelsk-russiske Parti**). Dette Forslag blev sendt til hvert af de tre Hoffer til Approbation og billiget af dem.

Da Hattecheferne vel kjendte den danske Regerings Grundsætninger, havde de i det Hele ikke med Mishag set Bernstorff falde, hvor nøje endog en af de vigtigste af dem, C. Fr. Scheffer følte sig knyttet ved personligt Venskab til ham***). Ligesom de svenske Diplomater i Kjøbenhavn meldte hjem om den Kulde, der havde begyndt at vise sig imod Danmark fra Ruslands Side, og om at Danmark agtede at afryste den Afhængighed, hvori det holstenske Spørgsmaal havde bragt det til Rusland†), saaledes udtalte den svenske Cancellipræsident Ekeblad i en Skrivelse til Sprengtporten sin Glæde over Omslaget i den danske Politik, over at det danske Hof endelig havde faaet Øjnene op for dets virkelige og naturlige Interesser og vilde nærme sig til de Hoffer, som mindre sympathiserede med det russiske i dets vidtgaaende Hensigter og Foretagender††).

Netop paa dette Tidspunkt traf det sig, at den svenske Kronprins Gustav og hans yngre Broder Frederik tiltraadte en Udenlandsrejse til Paris og lagde Vejen over Kjøbenhavn.

---

*) Scheels Depesche af 16de April 1770. Tengberg anf. St. S. 76.

***) Dette Forslag er trykt hos Tengberg anf. St. som Bilag k.

***) Scheffer ytrer endog i et Brev af 12te Oktbr. 1770 til Schach-Rathlous sin personlige Deltagelse for Bernstorff i den Anledning. Schach-Rathlouske Samling.

†) F. Ex. Depesche fra Sprengtporten af 16de Decbr. 1770. (Rigsarchivet i Stockholm.)

††) Skrivelse af 18de December 1770. (smstds.)

Uagtet Mange af Hattepartiet ikke delte de Planer, som Kronprinsen vitterlig nærrede om at vinde større Magt for Kronen, haabede dette Parti dog gode Virkninger af hans Rejse, forsaavidt det smigrede sig med, at det skulde lykkes ham personlig at formaa Frankrig til at indrømme Sverige tilgodehavende Subsidier og til at optræde virksommere imod Møsepartiet. Og om det end ikke var fuldt saa vigtigt, saa kunde mulig ogsaa det Ophold, som Prinsen skulde gjøre paa Vejen i Kjøbenhavn, have politisk Betydning. Maaske kunde han drive den danske Regering videre frem i den Politik, som man mente, den var ved at slaa ind paa, saa at den yderligere fjernede sig fra Rusland. Gustav og hans Broder kom til Kjøbenhavn den 23de November og bleve her til den 6te December. Det var i og for sig et uheldigt Ojeblik, hvori de kom til Kjøbenhavn; Stemningen var mørk og trykket, Enhver vidste, at der var fattet Beslutning om at afskaffe det endnu nominelt bestaaende Geheime-Statsraad, saa at Gustavs vigtigste Ledsager C. Fr. Scheffer træffende ytrede: Kongen beholder endnu kun sine Ministre for at kunne give os et Maaltid Mad; saasnart vi ere borte, ville de faa deres Afsked*). Alt var i en Overgangstilstand, Ingen kjendte noget til Ceremoniellet, og der blev begaaet den ene grove Fejl efter den anden, til stor Forargelse for den i Etiquettespørgsmaal fint følende Prins Gustav, som naar man f. Ex. ved en Forestilling i Theatret lod ham og hans Broder faa Plads i en Loge ved Siden af den kongelige, og hvori Hoffolkene plejede at sidde. Christian VII og Caroline Mathilde vare mere end engang i høj Grad hensynsløse, ogsaa Enke-

---

*) Optegnelser om: *Sejour des deux Princes de Suède à Copenhague en 1770* i Kgl. Bibl. Ny kgl. Saml. 715. C. 2.

dronningen bar sig galt ad, og Struensee var ikke den, der skulde kunne raade Bod derpaa. Værst var det maaske med de jævne borgerlige Folk, som Kronprinsen maatte se ved Siden af sig ved det kongelige Taffel. Nok sagt, de ringe Tanker, han iforvejen havde om det danske Hof, bleve endnu ringere. Men Alt dette vilde maaske endda ikke have gjort saameget, hvis han havde kunnet faa nogen politisk Fordel af sit Ophold her. Netop paa dette Omraade ventede der ham en Skuffelse. Det viste sig klart, at man i Sverige havde gjort sig altfor store Tanker om Omslaget i den dansk-norske Regerings Politik. Istedendfor at mærke sympathetiske Streng klinge, naar han begyndte at tale om Politiken i Norden, mødte Gustav kun en afgjort Ulyst til at inklade sig paa Politiseren, og han rejste derfor i alle Henseender misfornøjet bort. Det var tydeligt, at nogen Tilslutning til Hattepartiet, endsige til det royalistiske Parti, vilde Struensee ikke inklade sig paa, hvor ivrig end maaske Rantzau Ascheberg kan have været derfor. Dermed stemmer det ganske, at der ikke var sendt Danmark-Norges daværende Repræsentant i Stockholm nogen eneste Ordre af politisk Betydning siden Bernstorffs Fald.

Saadan var Stillingen, da Osten overtog Ministerportefeuillen. Vi skulle nu se, hvorledes den udviklede sig i den nærmest følgende Tid. Da der i dette Ojeblik ingen Rigsdag var samlet i Sverige og ingen saadan syntes at forestaa for det første, var der ikke strax Grund til her tydelig at tone Flag om den Politik, der skulde følges. Anderledes ligeoverfor Rusland. Der sad man midt i Bestræbelserne for at bevare det venskabelige Forhold fra den nærmest foregaaende Tid, men saaledes at man slap for den Afhængighed, hvori man var begyndt at komme. Det var nu Ostens Sag at manøvrere videre i den Retning,

og foruden at det paahvilede ham at give Svar paa den tidligere omtalte skarpe Note, som den russiske Regering havde tilsendt den dansk-norske, saa truede der i dette Øjeblik med at komme en ny Kurre paa Traaden, og det atter som en Følge af et Sammenstød med Filosofoff. Christian VII havde nemlig, efter hvad der i tidligere Tid skulde have været Skik, og overensstemmende med hvad der gjaldt i flere Lande, fastsat, at han kun i nogle bestemte Tilfælde vilde indrømme fremmede Diplomater privat Audiens hos sig. Derfor havde han nylig afslaaet en Anmodning i den Retning af Sprengtporten, og det var gaaet meget fredeligt af. Men da saa Filosofoff vilde for en Tid rejse bort fra Kjøbenhavn, som man plejer at kalde det «par congé», og derfor forlangte en saadan privat Audiens, blev det afslaaet ham med Tilføjelse, at det vilde være Kongen en Glæde ved den førstkommende offentlige Audiens, som vilde blive givet om et Par Dage at modtage hans Afskedshilsen. Herover blev Filosofoff opbragt. Han saa i dette Afslag, der stod i saa skjærende Modstrid til den frie Adgang, han og Saldern i tidligere Tid havde haft hos Christian VII, et nyt Bevis paa de antirussiske Rænkens Indflydelse ved Hoffet. Uden derfor at oppebi den offentlige Audiens skyndte han sig bort fra Kjøbenhavn for at rejse hjem. Naturligvis gjorde det ikke liden Opsigt, og det var at vente, at den russiske Regering ogsaa i denne Sag vilde stille sig paa sin Udsendings Side.

Det er under disse Forhold som Advokat, at Osten maa optræde. Paa den ene Side lader han Scheel fremhæve, hvorledes det havde været nødvendigt for den danske Konge at hævde sin Værdighed ligeoverfor Filosofoff, og hvor uberettiget denne havde været til at klage. Der hentydes tillige stærkt paa, at Filosofoff i den sidste Tid som en

Følge af tiltagende Sygelighed havde begyndt at te sig, som om han var ikke ganske tilregnelig. Osten gaar endog saa vidt, at han bemyndiger til ligefrem at udtale, at den danske Konge aldrig vil tillade, at andre Souverainers Gesandter ved hans Hof blande sig i hans Staters indre Styrelse og ville have noget at sige om, hvem han skal have i sin Tjeneste; hvad vilde vel, spørger han, Kejserinden have gjort, naar hun havde været i Kongens Sted? Men ved Siden heraf gives der de stærkeste Forsikringer om Fastheden af Kongens System, at han nøje vil opfylde de Forpligtelser, han har paataget sig imod Rusland, og at han aldrig vil tillade nogen af sine Ministre at foreslaa ham noget, som strider imod Traktaterne eller hans Alliance med Rusland. Det er Kongens Vilje, hvoraf Alt i den Henseende afhænger, thi det maa huskes, at Ministrene i en Fyrstes Tjeneste, der hersker selv og som ser Alt med sine egne Øjne, kun ere hans Viljes Redskaber, og Kongen maatte betragte det som en Fornærmelse, hvis Kejserinden satte mindre Lid til hans Ord end til hans Ministres personlige Anskuelser. — Ligesom Kongen nu selv paany tilskriver Kejserinden Forsikringer om sit Venskab, saaledes udtaler Osten ogsaa paa hans Vegne Haab om, at hun paany vil fatte Tillid, og tro hans Erklæringer om, at Danmarks og Ruslands Interesser stedse ville vedblive at være fælles; naar da det gode Forhold imellem de tvende Hoffer er blevet gjenoprettet, ville de efter fælles Aftale handle sammen i Sverige og allevegne ellers, hvor samme Tarv og Traktaterne have forenet dem. Haand i Haand med disse Forsikringer gaa desuden Udtalelser af den danske Konges Højagtelse og Hengivenhed for Panin saavel som for Saldern, og om hvorledes han haaber, at de ville vedblive at arbejde for den nøje Forbindelse mellem Rusland og Danmark, og at Saldern vi

bringe sit store Værk, nemlig det holstenske Mageskifte, til Fuldendelse*).

Det er kjendeligt, at Sproget i disse Depescher er langt fra at tyde paa, hvad der kunde kaldes et Brud paa den Bernstorffske Politik; Osten holder sig aabenbart saa nær til denne, som det paa nogen Maade er ham muligt. Ovenikjøbet ser man paa samme Tid bestemt udtale i en Instrux for Kammerherre Larrey, Gesandt ved det preussiske Hof, at han ikke skulde lægge Dølgmaal paa, at det var den danske Regerings Beslutning ikke rolig at ville se paa Indforelsen af en souverain Kongemagt i Sverige, men at den meget mere vilde holde sig for nødt til med al Magt at staa de Svenskere bi, der sogte at opretholde deres Friheder og Grundlove**).

Osten bliver imidlertid ikke staaende herved. Man maa lade ham, at han ikke viste sig erkjendtlig for sin nye Stilling ved at te sig som Magthavernes lydige Tjener; og naar han saa tidt, og det ikke altid uden Foje, er bleven sigtet for at holde af at gaa skjulte Veje, bør det ikke glemmes, at han ved denne Lejlighed aldeles aabent udtalte sine Anskuelser. Maaske har han tillige tænkt sig, at det kunde lykkes ham fuldstændig at dreje den danske Politik ind i det Spor, hvori han ønskede, at den skulde gaa, det gamle Bernstorffske.

Da han derfor ifølge Kongens Ordre skulde give denne en Fremstilling af Danmarks Stilling til Rusland ifølge de sluttede Traktater, udviklede han i en Memoire af 26de Januar klart og bestemt, hvor nøje det Forhold var, hvori Danmark traktatmæssig var kommen til at staa til Rus-

---

*) 3 Depescher af 2 Januar 1771 til Scheel.

***) Instrux af 4de Januar.

land, og hvor gavnligt det var at holde fast derved. Ven-
 skab imellem Souverainer, saaledes er hans Udgangspunkt,
 er en Fornuftsag. Naboer kunne derfor aldrig være faste
 og tro Forbundsfæller, mangfoldige Forhold maa nødven-
 digvis fremkalde Sammenstød imellem dem, især naar det
 er to Monarcher; thi da et Monarchi stedse stræber efter
 at udvide sig, selv om det kun er for at holde sig selv
 oppe, og da intet Rige kan udvide sig uden paa sin Nabos
 Bekostning, maa det naturligvis være Gjenstand for dennes
 Skinsyge. Enhver, der undersøger Danmarks Stilling og In-
 teresse, vil med første Ojekast se, at Rusland er dets natur-
 lige Forbundsfælle, thi de store russiske Armeer holde
 baade Preussen og Sverige i Schak. Men i dette Forhold
 havde det gottorpske Huses Fjendskab gjort et Skaar; det
 maatte røddes af Vejen, og hele Europa var enigt om, at
 et Mageskifte var det eneste Middel hertil*). «Under slige
 Omstændigheder, siger han, kræver Eders Majestæt Sikker-
 hed, Eders Krones Tarv og Eders Undersaatters Lykke, at
 I foretrækker Forbundet med Rusland for ethvert andet og
 at I gennemfører de Traktater, I har sluttet med det». Og
 hvilken Fare vilde Danmark ikke komme i, hvis dette
 ikke skete, hvis den danske Konge sagde sig los fra de
 allerede indgaaede Traktater om Mageskiftet? «Fra det
 Øjeblik, udbryder Osten, indtræder Storfyrsten i alle sine
 foregivne Rettigheder, og Eders Majestæt staar i aaben
 Krigstilstand til denne Fyrste; I har da i Hjertet og Midt-
 punktet af Eders Stater en Fjende, der ikke blot gør For-
 dring paa en stor og det den bedste Del af Hertugdømmet
 Slesvig, men ogsaa paa alle de Indtægter, som Eders For-

*) Et ret interessant Vidnesbyrd om, hvorledes andre Staters Diplo-
 mater opfattede denne Sag, er nylig fremkommet i Danske
 Samlinger. 6te Bind S. 40. ff.

gjængere i de sidste 50 Aar have opkrævet... og hvilken Magt i Europa vil forsvare Eder imod Kejserindens Vrede? Faren fra Peter III's Regerings Tid viser klart, hvilket Parti de andre Magter ville tage, naar de have at vælge imeilem Danmarks og Ruslands Venskab.» Vel paastod det franske Parti i Sverige, at man skulde nytte det Øjeblik, da Rusland var optaget paa andre Steder, til et pludseligt Angreb nordfra, og at Danmark da som Sveriges Forbundsfølge vilde kunne tage Holsten for Intet; desuden vilde Sverige i saa Fald gjøre Afkald paa nogle af de Erobringer, det forud havde gjort fra Danmark, og Frankrig vilde yde Subsidier. Men «denne smukke Bygning» vilde uheldigvis ramle sammen blot, ved at Englænderne sendte en Flaade til Østersøen, eller ved en Troppebevægelse fra Preussens og Hannovers Side, eller naar Russerne, som de da øjeblikkelig vilde gjøre, tilkjøbte sig Fred med Tyrkerne ved en ubetydelig Afstaaelse. Hele Resultatet vilde da blive, at Sverige mistede Finland, medens Frankrig holdt det for at være Fordel nok, at det havde skaffet Tyrkerne en Lettelse. «Thi Frankrig, siger han, har altid ofret Nordens Interesser for Sydens», det vilde hellere se Rusland erobre Finland end udvide sig imod Syd, medens Danmarks Tarv krævede det modsatte. «Då det nemlig, fortsætter han, er umuligt for Danmark at hindre Ruslands Udvidelse, stemmer det langt bedre med Eders Majestæts Interesser, at dette Rige udvider sig imod Øst end imod Nord, og det eneste Middel til at forhindre det fra dette sidste er, at Eders Majestæt forener Eder med det og ved et saadant Forbund hindrer Sverige fra at styrte sig i Undergang». Osten udvikler dernæst, hvor store Fordele Traktaten af 1769 tilsikrer, men uden at han nævner Udsigten til at gjøre Erobringer fra Sverige, en simpel Følge af, at han

saalidt som nogen anden af de danske Statsmænd ønskede, at det Tilfælde maatte indtræde, da det vilde komme til Krig. Men han mener paa den anden Side, at hvad der ved Traktaten er foreskrevet om fælles Virken i Sverige for at opretholde Forfatningen, i den Grad er i Danmarks eget Tarv, at man ogsaa uden at være bunden ved nogen Traktat burde være ivrig derfor. Den Politik, der har ført til Afslutningen af Traktaterne i den sidste Tid, har altsaa hans fuldstændige Billigelse. Men fordi man skal overholde dem og virke for Mageskiftets Gjennemførelse, er det dog efter Ostens Mening ikke klog Politik yderligere at binde sig til Rusland. At gennemføre en Familiepakt i Lighed med den Bourbonske vilde efter hans Opfattelse være en Plan, der var ligesaa upraktisk som mislig for Danmark; dette kunde derved kun udsætte sig for at blive trukket ind i alskens Stridigheder, som vare fremmede for dets Tarv*). Nej, dette krævede aabenbart, naar det holstenske Spørgsmaal var afgjort, da at stræbe efter i Ro at udvide sine Hjælpekilder og vaage over, at Forholdene i Norden bleve, som de vare, at hverken Rusland kom til at rykke Danmark nærmere paa Livet ved at gjøre Erobringer paa Sveriges Bekostning, eller Forfatningen i Sverige forandredes, «for at ikke denne stolte og krigerske Nation skal angribe enten Eders Majestæt selv eller Rusland og enten udvide sin Magt eller styrte sig i Undergang.» Dertil skulde Forbindelsen med Rusland virke, og denne Forbindelse vilde tillige sikre Danmark imod den mægtige og virksomme Nabo, det havde i Kongen af Preussen**).

*) Heller ikke I. H. E. Bernstorff havde været stemt for disse Catharina II's vidtgaende Planer, se Hist. Tidsskr. IV, 1, 603.

***) Denne Memoire findes i Afskrift i Manuskriptsamlingen i Sorø 62 A. 3. At Osten havde indgivet en saadan Forestilling, findes

Skjøndt det altsaa er klart, at Osten ikke ønskede at knytte Danmark til Rusland mere end til et vist Punkt, saa ses det tillige, og det er Hovedsagen, med hvilken Styrke han drev paa Mageskiftets Afslutning, at han fremstillede det som den Sag, hvorpaa Danmark-Norges Vel beroede, og at han tillige med Iver holdt paa Nødvendigheden af at modarbejde det kongeligsindede Parti i Sverige. Men han var næppe ganske tilfreds med det Svar, han fik. Efterat Kongen nemlig havde overvejet denne Memoire, saavel som en anden, Osten paa samme Tid havde indgivet særlig om de svenske Forhold*), sendte han Osten en egenhændig Skrivelse, dateret 17de Februar, hvori han opstillede som Resultatet af sine Overvejelser og Resolutioner, at han vistnok med Omhu vilde overholde alle de Forpligtelser, han traktatmæssig havde indgaaet, hvor trykkende de end vare i flere Henseender, men at han tillige gjorde Paastand paa, at Rusland fra sin Side noje skulde efterkomme sine Forpligtelser, og at man, naar det lod det skorte paa Iver i den Retning, maatte gribe til andre Forholdsregler. Man maatte vogte sig for stedse at vise Rusland Opmærksomhed og Tjenester blot i Haabet om at vinde Holstens Besiddelse, et Haab, der ingenlunde var saa sikkert, og man maatte det saa meget mere, som Mageskiftet var langt fordelagtigere for den hertugelige gottorpske Linie og vilde volde trykkende Udgifter. «Hvad Sverige angaar, skriver Kongen, da agter jeg vel at opfylde de

ogsaa omtalt i det Wasserschlebeske af Molbech benyttede Haandskrift paa Kongens Bibl. Ny kgl. Saml. 711 b., men den hensættes her til Sommeren 1771. Det er inidlertid vigtigt at lægge Mærke til, at det netop var ganske kort Tid, efterat Osten havde overtaget Portefeullen, at han forfattede og indgav dette Aktstykke.

*) Denne har jeg ikke kunnet komme paa Spor efter.

Pengeforpligtelser, som jeg har paataget mig ved den sidste Overenskomst; men jeg ønsker ikke, at min Gesandt skal blande sig i de Cabaler og Rænker, der smedes i dette Land. Han skal langt snarere være Tilskuere og overlade Svenskerne selv at klare deres Stridigheder*. Derfor skulde der i den daværende Gesandt Juels Sted, som for Tiden opholdt sig i Danmark, sendes en anden Gesandt til Stockholm, som var mindre virksom og det svenske Hof mindre ubehagelig*).

Træder der end ikke i denne Kongens Skrivelse et helt modsat politisk System frem, er dog Forskjellen imellem hans og Ostens Synsmaade iøjnefaldende. Medens Ministeren ønsker, at der skal udfoldes Iver baade i den hollandske Sag og i de svenske Forhold, naar det gjøres nødvendigt, er Kongen, det vil sige Struensee, stemt for en mere tilbageholdende Politik paa begge Omraader.

Men netop da Kongen havde angivet dette som sin faste Beslutning, var den bleven dobbelt vanskelig at gennemføre, uden at det vilde komme til et Brud med Rusland. En uventet Begivenhed var indtruffen i Sverige, idet Kong Adolf Frederik var død her den 12te Februar. Det vilde ikke blive nogen let Opgave for Osten at skulle virke paa et saadant Grundlag under de bevægede Forhold, der nu sandsynligvis vilde begynde i Sverige, og dobbelt vanskeligt maatte det være, naar den Politik, han skulde være Talsmand for, i Virkeligheden stærkt afveg fra hans egne Grundsætninger.

Hvorledes var imidlertid Ostens Udnævnelse til Minister bleven opfattet i Rusland? Efter hvad Reverdil for-

*) Dette Aktstykke findes i Udenrigsministeriets Archiv, og med det stemmer en anden Skrivelse fra Kongen til Osten af samme Dato.

tæller, havde det kun lidet frugtet, at man havde ladet Valget falde paa ham, idet Kejserinden udtrykkelig havde ladet tilkjendegive, at saalænge han ledede de udenrigske Anliggender, var ethvert Forbund, enhver Underhandling med Danmark afbrudt*). Men Reverdil er her som saa tidt, hvor han ikke meddeler, hvad han selv har kunnet iagttage, ingenlunde at stole paa. Forholdet var nemlig ganske anderledes. Det er vistnok en afgjort Sag, at da Osten sidst havde været Gesandt i Petersborg, var han kommen paa en spændt Fod baade med Panin og Saldern**), og Kejserindens fordums fortrolige Venskab imod ham var bleven ombyttet med Kulde. Men ligesom de russiske og polske Ordner, han modtog umiddelbart, efterat han var kaldt bort fra Petersborg — Alexander Newsky Ordenen og Stanislaus Ordenen —, vare et Vidnesbyrd om, at Catharina II ingenlunde betragtede ham med fjendtlige Øjne, saaledes var det hverken for hende eller de russiske Ministre nogen Hemmelighed, at han hørte til de danske Statsmænd, der vare stærkest stemte for en Tilslutning fra Danmark-Norges Side til den russiske Politik. Det var derfor saa langt fra, at man i Petersborg var misfornøjet over hans Udnævnelse, at man tvertimod bestemt ytrede sig tilfreds over den. I det ene Brev efter det andet dels til Kongen, dels til Osten selv meddeler Scheel dette, og det var efter hans Sigende endog paafaldende stærke Udtryk, man havde brugt til ham. «Jeg maa gjentage det for Deres Excellence, skriver han saaledes i Slutningen af Februar til Osten, at ingen Udnævnelse kunde have været saa behagelig for dette Hof som Eders. Kejserinden har selv udtalt sig om Eders

---

*) Reverdil: S. 150.

**) Hist. Tidsskr. IV, 1, 655.

Excellence i de naadigste Udtryk og paa en Maade, som vidnede baade om Tillid og om Agtelse, idet hun tillige ytrede det Ønske, at I maatte kunne hævde Eders Plads og vinde personlig Indflydelse hos Kongen. Hvis dette lykkes Grev Osten, sagde hun, hvad jeg ikke tvivler paa, saa frygter jeg ikke for Noget, thi jeg kjender hans Patriotisme og Iver for vort System, derom maa I forsikre ham fra min Side*^{*)}. Ganske paa samme Maade udtalte Panin og Saldern sig, og Panin tilføjede i en Samtale med Scheel det Ønske, at hvis der nogensinde havde hersket Kulde imellem ham og Osten, at denne da ligesaa fuldstændig vilde glemme det, som han selv gjorde det**^{*)}. — Ligesom vi saa, at Catharina II, selv da hun var mest forbitret over Bernstorffs Fald, ikke vilde bryde fuldstændig med den dansk-norske Regering, saaledes faar man gennem de velvillige og smigrende Udtalelser, hun lod falde om Osten, Indtrykket af, hvor gjerne hun vil benytte ham til at knytte Baandet noje igjen. Men hertil kom, at hun i dette Øjeblik ogsaa paa et helt andet Omraade haabede at kunne drage Fordel af Osten. Det var en be-

*^{*)} Depesche af 24de Februar Nr. 5.

**^{*)} Smstds. Forsaaavdt man mulig vilde tænke sig, at Scheel i sine Depescher til Regeringen talte denne efter Munden og gav et mindre correct Billede af den russiske Opfattelse af Osten, er det værdt at lægge Mærke til, at han udtrykker sig ganske paa samme Maade i et Privatbrev til Schack-Rathlou, en ivrig Modstander af den Struenseeske Styrelse. Til ham skriver han saaledes den 24de Februar: *Je ne marque rien à V. Exc. sur les affaires politiques d'ici ne pouvant rien confier au papier, mais je la supplie de continuer ses vœux qu'elle m'a promis, j'en ai bon besoin et ils m'encourageront. Je dois dire que depuis l'entrée du comte d'Osten dans le ministère les nuages promettent de se dissiper, il s'y est pris au mieux en bon patriote et en ministre judiciaire qui connoit ce pays-ci, et cette cour est tres contente de lui.* (Schack-Rathlouske Samling paa Ravnholt.)

kjendt Sag, at denne tidligere, medens han havde været Gesandt i Warschau, havde staaet paa en meget fortrolig Fod med Czartoriskyernes Familie, en af de mest indflydelsesrige Slægter i Polen. Netop paa det Tidspunkt, hvorom her er Tale, ønskede den russiske Regering at knytte denne Familie nærmere til sig for at benytte dens Indflydelse til Fordel for sine polske Planer, og baade Saldern og Panin rettede derfor igjennem Scheel den Opfordring til Osten, at han skulde bearbejde Czartoriskyerne for at faa dem til saa meget som muligt at føje sig efter Ruslands Ønsker*).

Imidlertid var det dog langt fra, at Ostens Udnævnelse havde fremkaldt lutter Solskin fra Ruslands Side. Der havde i det Svar, Osten havde maattet give i Anledning af den tidligere omtalte russiske Note, været Punkter, som ingenlunde behagede Kejserinden og hendes Ministre. Alle Venskabsforsikringerne og Tilsagnene om at ville overholde de Traktater, der vare blevne sluttede med Rusland, havde ikke formaaet at kaste et Dække over, at den danske Regering hverken havde villet indrømme, at den havde forløbet sig imod Filosofff, eller havde villet give noget Lofte om at fjerne Personer, imod hvem Kejserinden udtrykkelig havde ladet udtale sin Uvillie, særlig da Rantzau Ascheberg. Samtidig derfor med at Kejserinden ytrede sin Tilfredshed over, at Osten havde faaet Udenrigsministerpladsen, lod hun bestemt klage over, at den danske Regering saalidt tog Hensyn til hendes Ønsker. Hun kunde, efter hvad Panin sagde til Scheel, ikke andet end føle sig ilde berørt ved at den danske Konge havde foretrukket at bevare en Person i sin nærmeste Kreds, hvis Indflydelse forekom hende

---

*) Depesche fra Scheel af 24 Febr. 1771 Nr. 4.

farlig, fremfor at bringe det Offer, som hans bedste Veninde havde forlangt af ham. «Kejserinden, ytrede han, finder, at det er en Æressag for hende, at Kongen fjerner Grev Rantzau-Ascheberg, efterat hun har udtalt sig imod ham». Dette var efter Scheels Mening ikke, fordi hun betragtede Rantzau som Ruslands farligste Fjende imellem Kongens Omgivelser, men Kejserinden havde nu engang sat sig denne særlige Tilfredsstillelse fast i Hovedet*). Maaske var Uviljen imod Rantzau som en Representant for de antirussiske Elementer i Kongens Omgivelser voxet ved Rygter, der havde været i Gang om, at Danmark allerede stærkt havde nærmet sig til Sverige og Frankrig, men at Osten da heldigvis var kommet til og havde forhindret det**). Frygten for en saadan Svingning i den dansk-norske Politik var nu vistnok bleven svækket ved Elterretninger, som det russiske Hof modtog fra Fyrstbiskoppen i Eutin, en gottorpsk Fyrste, som de svenske Prinser havde besøgt, da de fra Kjøbenhavn begave sig til Paris. Thi i disse fortaltes det med stor Styrke, hvor bittert navnlig Prins Gustav havde udtalt sig om den Ulyst, man ved det danske Hof havde vist imod at tale Politik med ham under hans Ophold her***). Men der var dog endnu Rester tilbage af Frygten, endnu stedse Mistro imod de Mænd i Kongens Omgivelser, som gjaldt for at være russisksindede, og en Følelse af Uvished, om det ikke mere vilde blive dem end Osten, der kom til at raade for den danske Politik i Fremtiden †). Ovenikjøbet havde der netop nu som en Følge af

---

*) Depesche fra Scheel af 24de Februar Nr. 5.

***) Depesche fra Dreyer, dansk Legationssecretair i Petersborg, af 24de Februar.

****) Depesche fra Scheel af 1ste Februar.

†) Depesche fra Scheel af 24de Februar Nr. 4.

den svenske Konges pludselige Død udviklet sig Forhold i Sverige, hvorunder den dansk-norske Regerings Holdning maatte faa særlig Betydning for Rusland.

**Fra Adolf Frederiks Død indtil Falkenskjolds Sendelse til
Petersborg.**

Adolf Frederiks Død var utvivlsomt en Begivenhed af stor politisk Vægt. Vel forandrede den Intet i den svenske Forfatning, der vedblev at blive ligesaa fri, som den havde været tidligere. Men for det første vilde Tronskiftet gjøre det nødvendigt saasnart som muligt at lade en Rigsdag træde sammen i Sverige, og under Forfatningsforhold som de svenske, under en Strid saa haardnakket som den, der stadig rasede imellem de tvende store Partier, Hattene og Mösserne, var en Rigsdag altid en vigtig politisk Begivenhed, ogsaa for de fremmede Magter, der saa stærkt blandede sig i denne Rigsdagskamp. Og hertil kom, at den unge Konge, som nu besteg den svenske Trone, Gustav III, var bekjendt for at have langt mere af sin Moder Louise Ulrikes urolige Ærgjerrighed end af sin Faders Godmodighed. Ham var det, efter hvad Alle vidste, der havde sat Mod i Faderen, da denne i Slutningen af 1768 dristede sig til at byde Raadet Trods og tvang det til at sammenkalde en Rigsdag, og hans Ærgjerrighed blev saameget desto vigtigere, som han var en ualmindelig begavet Personlighed og blandt andet netop havde Evne til at vinde Tilhængere. Medens hans Moder, der tidligere havde været Sjælen i det royalistiske Parti, i høj Grad havde manglet denne uvurderlige Egenskab og, som den ældre Axel Fersen træffende har sagt om hende,

havde havt stor Dygtighed i at fremkalde Kriser, uden at vide, hvorledes hun skulde kunne rede sig ud af dem*), var der Sandsynlighed for, at Sonnen vilde forstaa begge Dele**). Den Forbindelse, der i den sidste Tid var begyndt imellem en Del af Hattepartiet og Hofpartiet, kunde under en saadan Konge let vinde mægtigt i Betydning. Men hertil kom, at denne unge ærgjerrige Konge netop i det Øjeblik, da han besteg Tronen, opholdt sig i Frankrig, og det var ingen Hemmelighed, at den franske Regering i den senere Tid havde begyndt levende at interessere sig for Indførelsen af en stærk Kongemagt i Sverige. Selv om den Minister, der vitterlig havde ladet den franske Politik i de svenske Forhold gjøre denne Svingning, nemlig Choiseul, var styrtet kort førend Gustav kom til Paris, var det dog meget usikkert, om ikke hans Ideer i den Henseende vilde blive hævdede fremdeles af den franske Regering. Hvor let kunde det nu ikke tænkes, at Gustav vilde benytte sit Ophold i Frankrig til

*) A. von Fersens historiske Skrifter 3, 51. (Stockholm 1867—70).

***) Det er ikke uinteressant at se, hvor stærkt danske Statsmænd, der sikkert vare alt andet end oplagte til at bedømme Gustav fordelagtigt, bleve grebne af det Elskværdige, han kunde have i sit Væsen. Saaledes skriver Adam Gottl. Moltke, der var sammen med ham under hans Ophold i Kjøbenhavn, til Schack-Rathlou om hans og hans Broders Færd ved denne Lejlighed: *Ils se sont conduits ici on ne peut pas mieux. Leur maintien, leur politesse et attention a captivé tout le monde et ont fait que l'on chante à envie leur louanges.* (22de Dec. 1770). Endog for I. H. E. Bernstorff, der saa ham under hans Gjennemrejse igjennem Holsten, er Gustav uimodstaaelig. *Ce prince*, skriver Bernstorff om ham til Schack-Rathlou 11te Jan. 1771, *est bien plus aimable que je ne le croyais, il se presente bien, son maintien est noble, sa conversation agreable, ses propos seduisants, il faut le connaitre pour juger des autres, et je m'en remets à V. Exc.* (Begge disse Breve findes i den Schack-Rathlouske Samling paa Ravnholt.)

at styrke den i slige Grundsætninger og kunde vende tilbage derfra, udstyret med franske Penge?

Næppe har derfor Adolf Frederik lukket sine Øjne, før end man kommer i Bevægelse udenfor Sverige saavel som i Sverige. Den russiske Gesandt i Stockholm, Ostermann, skriver strax til sin Collega i Kjøbenhavn, Mestmacher, som var Chargé d'affaires her, om hvor vigtigt det var ham at erfare, hvilke Forholdsregler den danske Konge holdt for nødvendige i Anledning af Tronskiftet*). Snart efter trænger den engelske Gesandt i Kjøbenhavn ind paa Osten med lignende Forespørgsler**). Og i Petersborg begynder man at blive stærkt ængstelig med Hensyn til den Holdning, som den dansk-norske Regering vilde indtage, saameget mere som de bourbonske Magter begyndte at udsprede, at Rusland ikke mere vilde kunne stole paa Danmark***).

Var det i dette Øjeblik kommet an paa Osten, da havde Danmark bestemt sluttet sig til Rusland og England for ved kraftig Pengeuddeling at søge at paavirke Valgene til den nær forestaaende svenske Rigsdag i en Retning, der var gunstig for Møsepartiet. Derom vidne de Udtalelser, vi have set i hans Memoire af 26de Januar. Hans Stemning var aabenbart den samme, der træder stærkt frem i Breve, som I. H. E. Bernstorff i denne Tid skrev til Schack Rathlou, og hvori han udtaler, at den nye svenske Konges Regering vil kræve al mulig Aarvaagenhed fra Danmarks Side, eller hvor der f. Ex. et Sted i en Efter-skrift undslipper ham den stærke Ytring: *La Suede,*

---

*) Indberetning fra Osten af 18de Februar 1771.

***) Skrivelse fra Osten af 22de Marts 1771 til Kongen.

***) Depescher fra Scheel af 5te og 15de Marts 1771.

la Suede, y pensera-t-on?*) Men efter den Resolution, Kongen nylig havde fattet, var det klart, at der ikke kunde tænkes paa at give Tilsagn til Rusland om at ville vise Energi i Sverige. Ovenikjøbet havde Kongen, som det synes netop i Anledning af Nyheden om Adolf Frederiks Død, i en Skrivelse til Osten af 17de Febr. udtrykkelig erklæret, at han ønskede at *«temporiser dans le moment present»*. Altsaa Struensee betragtede ingenlunde Tronskiftet som en Begivenhed, der indeholdt nogen Fare for Danmark. Forgjæves gjorde Osten et nyt Forsøg paa at drage Cabinettet med sig ved igjen at forestille Vigtigheden af at virke sammen med Rusland i Sverige, og hvorledes Forfatningen her ikke vilde kunne forandres, uden at Danmark kom i stor Fare**). Han maatte afpasse sine Svar til de russiske og engelske Diplomater i Kjøbenhavn***) og Ordrene til Diplomaterne i Stockholm og Petersborg efter Cabinetkets Ønske. Kongen, hed det her, ventede paa nærmere at faa Underretning om Kejserindens Planer, han vilde trofast opfylde alle sine Forpligtelser imod hende, han var ligesom hun interesseret i Opretholdelsen af den svenske Forfatning; «men, skrev Osten til Scheel, jeg vil ikke skjule det, Kongen foretrækker de mindst kostbare Midler. I ved, i hvor ødelagt en Tilstand vore Finanser ere». Med den slette Finanstilstand, som endnu forværredes ved Striden med Algier, skulde altsaa den mere tilbagetrukne Holdning forsvares. Osten havde her at tale som Advokat til Fordel for en Mening, han ikke delte, ligesom han ogsaa skjulte Grunden til, at den tidligere Ge-

---

*) Schack-Rathlouske Samling.

***) Forestilling af 25de Februar 1771.

***) Se Ostens Svar af 22de Marts til den engelske Gesandt i Protokollen med Cabinetskrivelser.

sandt i Stockholm, Juell, ikke vendte tilbage til sin Post her, saaledes som den russiske Regering og som han selv havde ønsket det*). Han angav Juells eget Ønske som Grunden hertil, medens denne i Virkeligheden maatte blive i Danmark, fordi Regeringen mente, at han vilde være altfor tilbøjelig til at blande sig i de svenske Partistridigheder**).

Saaledes som Stillingen hermed var givet, vedblev den i Hovedtrækkene at holde sig i den nærmeste Tid. Rusland trænger ind paa Danmark for at faa det til at vise Virksomhed i Sverige. Osten er ivrig for det samme, men kan ingen Veje komme med Cabinettet og maa tage det Hverv paa sig stedse at forsvare en Politik, han i Virkeligheden misbilliger; selv de Depescher, som han tilsender Diplomaterne i Petersborg og Stockholm, og de Svar, han giver fremmede Udsendinge i Kjøbenhavn, maa han mere end eengang først forelægge Kongen, det vil sige Struensee, til Approbation. Ja han har saaliden Indflydelse, at han ikke engang er istand til at drive igjennem, at en Legationssecretær, som han ønskede brugt i Petersborg, kom derhen istedenfor til Stockholm***). Det var en Stilling, som man skulde synes maatte være i høj Grad pinlig for en ærgjerrig Mand, og man skulde tro, Osten havde skyndt sig med at blive fri for den. Der havde strax i Februarmaaned været Rygter om, at Uenigheden mellem Osten og Cabinettet havde naaet et saadant Omfang, at Samarbejde viste sig umuligt; men efter hvad en Mand, der havde gode Forbindelser, nemlig den tidligere Statsminister Reventlou troede at kunne angive som sikkert, var det ikke

---

*) Forestilling af Osten til Kongen af 25de Febr. 1771.

***) Depesche af 26de Februar 1771 til Scheel, jvfr. Depesche til Rosenkrone af 17de Febr.

***) Cabinetsordre af 27de April og 20de Maj.

Osten, der havde ønsket at komme bort, men Struensee, der vilde være af med ham; Ostens Afsked eller, som man sagde, hans *lettre de cachet* havde endog allerede været undertegnet, men da var det lykkets Osten at beholde sin Plads ved personlig at henvende sig til Kongen og vise ham, at han ikke kunde være tjent med, at Ministrene altid vare enige*). Hvorledes det nu end har hængt sammen hermed, saa er det en Kjendsgjerning, at Osten ikke vilde give slip paa sin i det mindste i pecuniær Henseende fordelagtige Stilling, og at han foretrak at vedblive med Sejghed at bearbejde Cabinettet for sin Politik, selv om han derved udsatte sig for Ydmygelser.

I en enkelt Henseende lykkedes det ham imidlertid at sætte sit Ønske igjennem. Det var nemlig umuligt for Struensee at komme bort fra, at der, som ovenfor omtalt, det foregaaende Aar i April var bleven sluttet en Overenskomst imellem den danske, russiske og engelske Gesandt i Stockholm om i Fællesskab at virke ved Penge for deres Hoffers Tarv i Sverige, ogsaa naar der ingen Rigsdag var samlet. Det var ligeledes en Kjendsgjerning, at Danmark resterede med sit Bidrag endnu indtil en Sum af 10000 Rigsdaler. Disse bestemte Kongen nu at ville betale, ligesom at han i det Hele vilde udrede sin Del af «l'argent stipulé», fremdeles vilde han ogsaa gjøre et imødekommende Skridt ved ikke længere at lade Gesandtskabsforretningerne i Stockholm besørge ved en derværende Legationssecretair, men sende en ny Gesandt derover. Dog herved skulde man saa ogsaa blive staaende. Ligesaa lidt som han efter sit Sigende vilde lade sig lokke til at blande

---

*) Brev fra Reventlou til Schack-Rathlou af 4de og 26de Febrnar (Schack-Rathlouske Samling).

sig i de polske Anliggender, ligesaa lidt vilde han vide noget af «længere at følge Bernstorffs Spor», men overlade Rusland at raade i Sverige, som det vilde, over de lovede Pengesummer*).

Det var at forudse, at Sligt ikke vilde være Rusland nok, ligesaa lidt som dets Regering sikkert lagde synderlig Vægt paa, at den dansk-norske Regering viste Saldern den Opmærksomhed efter hans Ønske at lade den danske Gesandt i Warschau, St. Saphorin, blive paa sin Plads her, uagtet han egentlig var bestemt til at forflyttes**). Idelig fik Scheel at høre om de fælles dansk-russiske Interesser i Sverige, og om hvor overordentlig vigtig netop den første Rigsdag under en ny Konge i Sverige vilde være. Tonen, hvori der tales, er vistnok ikke uhøflig, man anerkjender den danske Regerings Berettigelse til at tage Hensyn til sin uheldige Finanstilstand, men man lader det dog tydelig skimte igjennem, at man ikke holder denne for at være Undskyldning nok; det fremhæves, hvorledes Kejserinden ikke har afkrævet Danmark de 400000 Rubler, det traktatmæssig var forpligtet til at hjælpe hende med under hendes Krig med Tyrkerne, men at hun saa ogsaa maa vente, at Kongen til Vederlag staar hende bi i Sverige, saameget mere som Forholdene her utvivlsomt gave hende Ret til at beraabe sig paa de traktatmæssige Aftaler om den svenske Forfatning***).

*) Cabinetsordre, egenhændig affattet af Kongen, af 17de Marts 1771: *Il paroît que Saldern nous voudroit meler dans les affaires de Pologne, mais je n'en veux rien avoir à faire*; ved en Cabinetsordre af 12te April erklærer Kongen ikke at ville have noget at gjøre med Dissidenterne.

**), Cabinetsordre af 6te Maj.

***) Depescher fra Scheel af 30te April, 14de og 17de Maj, 7de Juni.

Saaledes trængte Rusland paa, endnu inden den svenske Rigsdag var traadt sammen. Hvor langt ivrigere vilde det da rimeligvis ikke blive, naar Forhandlingerne paa denne begyndte og det gjaldt om at anvende alle Midler for at bekæmpe Gustav III og Hattepartiet?

Naturligvis var det ikke behageligt for den dansk-norske Regering at modtage disse idelig gjentagne Opfordringer og Paamindelser om, hvad den traktatmæssig havde forpligtet sig til. Heller ikke var det behageligt, naar man skulde se at rede sig ud deraf, at man saa væsenlig maatte benytte en Mand, der som Osten var aldeles uenig i Cabinetets Synsmaade, og at man maatte bekæmpe ham ligesaa vel som det russiske Hof. Han kunde end ikke afholde sig fra at være drillende i sin Tone. «Eders Majestæt, skriver han saaledes engang til Kongen, har paalagt mig Tavshed, og jeg adlyder, idet jeg gjør Ønsker for Eders Majestæts Interesser, som fuldstændig stemme med, hvad Rusland kræver» *). Da Kongen saa som Svar herpaa opkaster det Spørgsmaal, om han ikke, naar Rusland tidt talte om de 400000 Rubler, som det havde Ret til at kræve i Anledning af Tyrkekrigen, da kunde gjengjælde det med et lignende Krav i Anledning af sin Fejde med Algier, svarer Osten herpaa med en længere Memoire af 9de Maj, hvori han ikke blot benægter dette, da Stridigheder med Barbareskerne maatte anses for at staa udenfor Traktaterne imellem christne Stater, men hvori han ogsaa paany fremhæver, at Kongen traktatmæssig har forpligtet sig til at understøtte Rusland i Sverige. «Eders Majestæt, skriver han, har højtidelig lovet baade at være virksom og at hjælpe med Penge. Men, tillad mig i min

---

*) Skrivelse af 4de Maj.

Iver og Troskab at sige Eder Sandheden uden Sminke, Eders Majestæt vægrer Eder baade ved det ene og det andet». De 10000 Rigsdaler, som der var givet Befaling til at betale Ostermann, kunde efter hans Mening nemlig kun opfattes som Efterbetaling af noget, der allerede burde være betalt i det foregaaende Aar. Han opfordrer altsaa paany til virksomt at stille sig paa Ruslands Side*).

Dette ejendommelige Forhold imellem Cabinet og Minister kommer ogsaa frem, da der paa [denne Tid skal affattes en Instrux for den nye Gesandt i Stockholm. Hertil var Baron Guldencrone til Vilhelmsborg bleven udnævnt, og han havde taget derimod til stor Forbitrelse for Statsmændene af den ældre Skole. Det var nemlig ikke forblevet skjult, at Cabinettet strax havde underrettet ham om, at det vilde blive paalagt ham at spille en passiv Rolle i Stockholm**). Men uagtet dette Princip var slaaet fast, søgte Osten dog at faa forskjellige Udtryk ind i Instruxen, som passede bedre til hans egne Anskuelser. De bleve saa slettede ud eller ændrede i Cabinettet, og der vexles adskillige Skrivelser, inden Sagen kommer i Orden***). Gulden-

*) Manuskriptsamlingen i Sorø af 62. A. 4.

***) I. H. E. Bernstorff skriver herom til Schack-Rathlou 9de April 1771. *La tâche est rude pour un debutant, et il court assurément le risque que la nation entiere gemira pendant des siecles sur ses erreurs, s'il en commet. Nous ne prevoyions pas, il y a quelques années, que tel seroit le fruit de vos travaux et des miens. De tout ce qui s'est fait encore dans les affaires de l'état, la resolution prise relativement à la Suède est celle qui m'étonne le plus. Elle est si diametralement opposée aux maximes les plus démontrées et aux notions les plus claires que je ne puis concevoir, comment on a osé donner un tel conseil au roi. Les pierres crieront un jour contre son auteur.* (Schack-Rathlouske Samling).

***), Da saaledes Osten i sit første Udkast havde brugt det Udtryk, at Danmarks Sikkerhed ahang af, at den nuværende svenske

crone modtager da omsider tvende Instruxer, den ene paa Tydsk umiddelbart fra Kongen, den anden fra Osten paa Fransk; henholdsvis daterede 24de og 25de Maj. Selvfølgelig var Ostens først approberet af Kongen, og Instruxerne stemme derfor væsenlig med hinanden.

Paa den ene Side fastholdes her Betydningen af den svenske Forfatnings Opretholdelse, det maa være Gulden-crones Opgave nøje at holde Øje med, om der lægges Planer til dens Omstyrtelse, og han skal søge et fortroligt Forhold til de Magters Diplomater, der have samme Interesse, navnlig den russiske og engelske Gesandt, og i Forening med dem arbejde paa, at slige farlige Planer blive kvalte i Fødselen. Han skal ogsaa fortrinsvis søge at opnaa det Partis Venskab i Sverige, der er stemt for at opretholde de svenske Grundlove, hvad Navn det saa bærer*), men forøvrigt skal han i det Hele, saavidt det er muligt, stræbe at vinde de forskjellige svenske Partiers Tillid, og, hedder det nu fremdeles, »da vi have gjort det til en fast Grundregel for os, saalidt som muligt at ville blande os i Sveriges og overhovedet i noget andet Riges indre Forhold, saa har han, vor Envoyé, at følge dette som en ufravigelig Rettesnor, og under den forestaaende Rigsdag at nøjes med at indsende omstændelige og paalidelige Beretninger om, hvad der maatte blive forhandlet og vedtaget paa Rigsdagen. Han skal da ufortøvet modtage nærmere Befalinger

Forfatning blev bevaret, skriver Kongen, unægtelig ikke uden Føje, at det vilde være *degrader les Danois s'il devoient uniquement leur salut en fomentant les troubles dans un pays voisin.*

*) Ikke uvittig bemærkede Osten senere om de svenske Rigsdagspartier i en Depesche til Gulden-crone af 28de Decbr 1771: *«Je vous avoue confidemment que pouvu que nous avons pour nous les têtes il me sera toujours très indifferant si ces têtes se couvrent d'un chapeau ou d'un bonnet».*

fra os, efter hvad vi finde for godt under de givne Forhold». — Af særegne Sager skal Guldencrone navnlig holde Øje med Projektet til Havneanlæg og Fæstningsværker ved Landskrona, om der forlanges større Summer end hidtil til Udførelsen af dette «alene imod vort Land rettede farlige Projekt»; sker det, skal han overensstemmende med sine Forgængeres Instrux søge at hindre det*).

Der gaar, som man ser, igjennem denne Instrux saavel som igjennem den Struenseeske Styrelses tidligere diplomatiske Udtalelser en Stræben efter at holde Middelvejen imellem den ældre Politik og en Optræden, der maatte føre til et Brud med Rusland. Men dette har givet Instruxen et underlig holdningsløst Præg**). Hvad vilde det sige, at Guldencrone skulde sammen med den russiske og den engelske Gesandt stræbe efter i Fødselen at kvæle Planer, der maatte blive lagte til at omstyrte den svenske Forfatning, naar han dog skulde forholde sig passiv under de svenske Partikampe? Troede man virkelig, at han ved en saadan Holdning vilde kunne vinde den russiske og den engelske Gesandts Fortrolighed, eller indbildte man sig, at man paa den Maade kunde opnaa noget Partis Venskab i Sverige? Det var ikke uden Grund, at Osten imod

---

*) Man ser jævnlig anføre f. Ex. i Molbechs Afhandling i Nyt hist. Tidsskr. IV S. 686, at Struensee havde ladet sætte i Instruxen: *«Er hat sich in Schweden gar nicht in dortige Privat-Händel zu mischen»*; men dette Udtryk findes ikke i Instruxen, det stammer formodentlig fra Struensees Forsvarsskritt (Schriften die in Sachen des Grafen I. F. Struensee o. s. v. 83), hvor der staar som en af Kongens Beslutninger med Hensyn til Sverige: *«sich nicht in die dasigen Privat-Händel meliren»*.

***) Dette foroges, ved at man tydelig kan se, at Instruxen er bleven til ved ligesom et Compromis imellem de forskjellige Synsmaader, Ostens og Struensees. Præmisserne tilhøre den første, Conclusionerne den sidste.

slig Politik havde gjort gjældende i sin tidligere omtalte Memoire af 9de Maj, at Middelvejspolitiken sædvanlig skader den, som følger den, og bevirker, at man *«desoblige tous quand on n'oblige personne»*.

Maaske var en vis Følelse heraf ikke ganske fremmed for selve Struensee, der aabenbart fordobler Anstrengelserne for at berolige Rusland. Han lader Kongen i en Cabinetskrivelse til Scheel paany give denne Ordre til at erklære med Styrke, at uagtet hans Principer ikke tillade ham at blande sig i en anden Stats Anliggender, og baade indre Forhold og Krigen med Algier lægge Beslag paa hans hele Opmærksomhed, skal Kejsrerinden dog altid finde ham rede til at samvirke med hende, hvor de gjensidige Interesser og de afsluttede Traktater krævede det. Fremdeles maa Osten som Advokaten imod sin Vilje i et saamtidigt Brev til Scheel instruere denne om at godtgjøre for den russiske Regering, hvorledes der i Virkeligheden ikke var nogen Fare paafærde for Øjeblikket i Sverige, idet man havde al Grund til at antage, at den unge svenske Konge kun havde havt lidet Held med sig i sine Bestræbelser for at faa Pengeunderstøttelse af den franske Regering. Det var da muligt, at han misfornøjet herover skilte sig fra Hattepartiet, der i saa Fald vilde blive Frihedens Forsvarere i Sverige, og man skulde derfor være varsom med at arbejde paa at knuse dette Parti*).

Imidlertid var det umuligt længe at foregjøgle sig, at der paa den Maade vilde kunne udrettes stort, og Struensee besluttede derfor at gaa en anden Vej, for at forsone Rusland. Maaske er han heri bleven bestyrket af en Mand, til hvem han i flere Henseender havde Tillid, nemlig

---

*) Cabinetsskrivelse af 9de Maj og Depesche fra Osten af 11te Maj.

Oberst Falkenskjold, der som bekjendt siden blev indviklet i hans Ulykke og med et fleraarigt Fængsel paa Munkholm maatte bøde for at have sluttet sig til ham. Strax efterat Bernstorff var bleven styrtet, havde Struensee ladet Falkenskjold kalde tilbage fra russisk Tjeneste, hvori han havde udmærket sig meget under den Krig, som netop paa den Tid fortos imod Tyrkerne. Rimeligvis vilde han benytte Falkenskjolds Bistand ved Reformer i Militærvæsenet, hvor han ikke ønskede, at Rantzau Ascheberg eller General Gähler skulde være eneraadende. Falkenskjold kom tilbage til Kjøbenhavn i Februar 1771. Men under sine Samtaler med Struensee holdt han sig ikke alene til, hvad der angik Danmark-Norges indre Forhold. Skjøndt han var alt andet end en Beundrer af de russiske Tilstande, var han vendt tilbage fra den store Stat, overtydet om, at Danmarks Tarv krævede en nøje Tilslutning til den, og navnlig for det første en Afgjørelse af Mageskiftesagen. Efter hvad han selv siger i sine Memoirer, havde baade Panin og Saldern ikke mindre end den dansk-norske Gesandt i Petersborg Grev Scheel opfordret ham til at gjøre, hvad han kunde, for at bevæge Regeringen i Kjøbenhavn til igjen at nærme sig til Rusland. Dette gjorde han ogsaa efter bedste Evne. Hvis man skal tro hans egen Beretning, var der i Foraaret 1771 stærk Tale om et Brud med Rusland. Han fortæller nemlig, at der hos Rantzau Ascheberg blev holdt Sammenkomster, som højlig interesserede den svenske Gesandt Sprengtporten, og hvor man drøftede Angrebsplaner imod Rusland eller Projekter om at styrte Panin og Saldern; hertil vilde man da have hans egen Bistand. Ganske vist er der ikke Grund til ganske at betvivle Rigtigheden af Falkenskjolds Fortælling; men ligesom det dog er værdt at lægge Mærke til, at Sprengtporten i sine Depescher ikke med et

Ord omtaler disse Moder, som skulde have havt saa stor Interesse for ham, saaledes vilde det ogsaa være urigtigt at tillægge Rantzaus Skryderier nogensomhelst Betydning. Og naar Falkenskjold fremdeles skildrer, hvorledes Struensee, uagtet han med større Ro hørte paa hans Forestillinger, dog omtalte en Krig med Rusland som ikke overvættedes farlig, og ytrede, at Kongen om fornødent gjordes vilde kunne ofre sit Sølvtoj, saa maa man ikke lægge for megen Vægt herpaa. Falkenskjold viser altfor tydelig Memoireforfatteres vante Lyst til at fremhæve, hvormeget de selv have udrettet, og gjør ogsaa ved denne Lejlighed Alt, hvad han kan, for at skildre, hvorledes det var ham, der bragte Struensee til at se Forholdet til Rusland med andre Øjne end hidtil. Men Tilliden til hans Beretning svækkes stærkt, naar man ser ham fremstille Osten som fjendtlig sindet imod Rusland, og naar Aktstykkerne tydelig godtgjøre, at der endnu i disse Maaneder ikke indtræder nogen kjendelig Forandring i den danske Regerings Synsmaade. Der er derfor næppe Grund til i de Ytringer, Falkenskjold lægger Struensee i Munden, at se andet end let henkastede Udtalelser, maaske fremkaldte af Lyst til at sige Falkenskjold imod, naar han i altfor stærke Udtryk skildrede Ruslands Magt. Man bør fornuftigvis ikke tiltro Struensee en saadan Daarskab, som at han skulde bilde sig ind, at Salget af det kongelige Sølvtoj vilde kunne bidrage betydeligt til at dække Krigsomkostningerne*). Men selv om Falkenskjolds Beretning langt fra er fuldstændig paalidelig, er der dog ingen Grund til at tvivle om, at han stærkt har bearbejdet Struensee for at faa ham til i det Hele mere at nærme sig til Rusland, og at

*) Ogsaa Reverdil nævner denne Struensees flotte Udtalelse, skjøndt ved et andet Punkt i hans Historie. Overhovedet stemme Reverdil og Falkenskjold flere Steder temmelig nøje.

han altsaa ogsaa kan have bestyrket ham i nu for Øjeblikket at prøve paa at stemme Rusland gunstigere, et Skridt, der imidlertid ikke stod i Forbindelse med, hvad der var Hovedsagen, nemlig Politiken i Sverige.

Det Forsoningsskridt, som Struensee besluttede sig til, skulde bestaa i Tilbud om, at de danske Krigsskibe, der laa i Middelhavet eller yderligere vilde blive sendte dertil, i visse Tilfælde skulde hjælpe Russerne under deres Krig med Tyrkerne. Regeringen var nemlig, trods sin stærke Raaben paa Nødvendigheden af en bedre Oekonomi, bestemt paa at ville anvende en forholdsvis anselig Styrke i Middelhavet til at bekæmpe Algier, nemlig 7 Linieskibe og 4 Fregatter foruden Bombadergallioter o. s. v., saameget mere som ogsaa Tunis i Foraaret 1771 havde erklæret Danmark-Norge Krig. Men denne Styrke skulde da, som sagt, hvis Rusland ønskede det, kunne forene sig med dets Flaader. Til at overbringe dette Tilbud vilde Struensee netop bruge Falkenskjold. Denne gjaldt for at være vel lidt af den russiske Regering, og Struensee havde Tilid til ham, medens Forholdet til Osten som en Følge af de jævnlige smaa Sammenlød var koldt.

Allerede den 12te Maj, et Par Dage efter at der var blevet tilsendt Scheel i Petersborg den tidligere nævnte Skrivelse om at udtale alskens Venskabsforsikringer til den russiske Regering, sendes der ham en ny Cabinetsskrivelse, hvori Kongen meddeler ham, at Falkenskjold vil blive sendt til Petersborg med et Brev til Kejserinden for at tilbyde hende Hjælp tilsos i Middelhavet. — «Men, tilføjer Kongen, denne Sag vil udelukkende blive behandlet i mit Cabinet, og jeg forbyder, at der bliver talt om den til Nogen. De Indberetninger, som I har at sende derom, skulle sendes under Adresse til Struensee, maitre

des requettes». Saa bestemt skulde altsaa Udenrigsministeren holdes udenfor det Hele, unægtelig et ejendommeligt Forhold og karakteristisk for en Cabinetsregering. Men skjule for Osten, at Falkenskjold var rejst til Petersborg, kunde man naturligvis ikke, og han var for mistænksom til ikke efterhaanden at ane, at der blev underhandlet bag hans Ryg. Det var ham for stærkt et Stykke, og i Midten af Juli erklærede han Struensee rent ud, at han ikke vilde finde sig deri, og at han forlangte sin Afsked. Men denne havde Struensee ikke Mod til at give ham; han meddelte derfor Osten, hvad Falkenskjold havde at gjøre i Rusland, og lovede, at han for Eftertiden ikke vilde holde Noget skjult for ham*).

Imidlertid var Falkenskjold sendt afsted i Slutningen af Maj, og han kom til Petersborg den 6te Juni**). Men det gik meget uheldig med hans Sendelse. Tilbudet om den dansk-norske Flaade havde ikke noget fristende for Kejserinden, da den russiske Flaade var den tyrkiske afgjort overlegen. Hun saa deri kun et Forsøg fra dansk-norsk Side paa at slippe for at staa hende bi i Sverige, hvad hun vilde sætte langt større Pris paa. Rygter, der vare udbredte om, at den svenske Gesandt i Kjøbenhavn Sprengtporten havde stor Indflydelse her, og om at den nye danske Udsending i Stockholm, Guldencrone, indtog en for den russiske Politik lidet gunstig Holdning i Sverige, havde netop nu gjort hende særlig mistroisk. Det var derfor saa langt fra, at hun viste sig tilbøjelig til at imødekomme den dansk-norske Regerings Ønske,

*) Lettre particuliere fra Osten til Scheel af 23de Juli 1771. Efter at have nævnt Struensees Løfte, tilføjer Osten her: *Le temps nous en prouvera la solidité.*

***) Depesche fra Scheel af 7de Juni 1771.

at hun endog strax benyttede Lejligheden til paany at fremhæve, hvad hun havde at beklage sig over fra dens Side, dels nemlig, at Christian VII havde afslaaet at opfylde hendes Ønske med Hensyn til Rantzau Ascheberg, dels at han svigtede de traktatmæssige Aftaler om Forfatningssagen i Sverige. Hermed var man øjeblikkelig kommen ind paa Punkter, hvor Vanskeligheden ved at blive enige uundgaaelig maatte vise sig. Falkenskjold fik, saasart han gjorde Indberetning om Kejsерindens Udtalelser, Ordre til at fremhæve, «hvor odelæggende det vilde være for Kongens Tjeneste, om Embedsmændene kunde frygte for, at en anden Magt vilde kunne faa dem fjernede; Kongen maatte betragte det som en Sag af yderste Vigtighed for ham, og han vilde aldrig give efter heri». — Det var et saa bestemt Afslag som vel tænkeligt, og Indtrykket heraf kunde naturligvis ikke mildnes, ved at det blev befalet Falkenskjold at fremhæve, at Rantzau Ascheberg var uden nogensomhelst Indflydelse paa Cabinettet, saameget mindre som det er sandsynligt, at de Beretninger, den russiske Regering fik fra sin Chargé d'affaires i Kjøbenhavn, Mestmacher, gik i modsat Retning og endog med Overdrivelse fremhævede Rantzau som en for Rusland farlig Fjende*). Ligesaa bestemt lader Struensee Kongen instruere Falkenskjold til at udtale sig imod den russiske Opfattelse af Stillingen til Sverige. Hvor enig man nemlig i Principet end er med Rusland, hvad denne Sag angaar, maa man dog bestemt holde paa at anvende de Midler, man anser for de rette. Hidtil,

---

*) Se Falkenskjold Memoires S. 116. Men naar denne S. 121 ogsaa fremhæver Ruslands Had imod Osten, saa strider det imod de kongelige Cabinetsordrer af 29de Juni og 6te Juli, som vi følge; thi af disse ser man, at Rusland kun har talt om Rantzau, slet ikke om Osten.

hedder det, har man søgt Ruslands og Danmarks Sikkerhed i Vedligeholdelsen af Partistridighederne i Sverige, ved at bestikke og ved at intriguere med Partierne. Men dette Middel foragter Kongen, og han anser det for at være ham uværdigt. Det var kun ved Aftaler imellem danske og russiske Diplomater, at Anvendelsen heraf var bleven fastsat, og det var kun disse Aftaler, den danske Konge ikke havde opfyldt, medens han havde overholdt sine Forpligtelser imod Kejserinden; det maatte være ham tilladt at forandre de Midler, som Gesandterne havde udtænkt, forudsat «at Hovedformaalet dog blev naaet.» Om muligt i endnu stærkere Udtryk giver en Cabinetsordre, der kun er faa Dage yngre, Scheel Befaling til at forestille den russiske Regering, at den danske Konge holdt sig til Traktaternes ligefremme Mening, som var at tjene til Ruslands og Danmarks Sikkerhed med Hensyn til Sverige; «derfor, siger Kongen, staar min Flaade, min Hær og min hele Magt til Kejserindens Raadighed, hvis hun er truet med en Fare fra denne Side; men jeg vil aldrig beslutte mig til at bruge Midler, der stride imod min Overbevisning, Midler, hvorom jeg er overtydet, at de ere unyttige og magtesløse, som jeg godt ser ere forbundne med Misligheder, og hvoraf jeg nylig har set slette Vækninger i de polske Forhold» *).

Istedenfor at Falkenskjolds Sendelse altsaa skulde have bragt Tilnærmelse tilveje, saa det ud, som om man stod ved Randen af et formeligt Brud. Hvad kunde vel være Rusland mere ubehageligt, end naar den dansk-norske Konge uden videre erklærede, at han ikke vedkjendte sig Aftalerne imellem Gesandterne i Stockholm, uagtet disse vitterlig havde fundet Sted efter den daværende danske

---

*) Cabinetsordre af 13de Juli.

Regerings Ønske? Og hvorledes kunde det opfattes som andet end en grov Fornærmelse, hvis Scheel efterkom Cabinetsordren bogstavelig og talte om, at Forholdene i Polen viste de fordærlige Virkninger, som andre Magters Bestikkelser og Indblanding i Partistridigheder kunde have? Men at føre et diplomatisk Sprog var mindst Struensees Sag, og var Stillingen til Rusland utvivlsomt kilden, var han ikke Manden for ved Behændighed at gjøre Vanskelighederne mindre.

Saaledes var det vistnok en meget uheldig Tanke af ham, naar han i en Cabinetsordre til Falkenskjold skrev, at hvis Grev Panins Fordomme gjorde det umuligt ved hans Hjælp at faa Kejserinden til at gaa ind paa den danske Regerings Synsmaade, skulde Falkenskjold søge «en anden Vej til at overbevise Kejserinden» *). Meningen heraf kunde næppe være nogen anden, end at Falkenskjold skulde se at vinde Gregorius Orlov, Catharina II's bekjendte Elsker, for Danmark-Norges Sag. Der havde gjentagne Gange været stærke Rivninger imellem Orlov og Panin, og man stolede vistnok paa at kunne benytte sig af dette Forhold imellem dem. Men for en Fremmed at blande sig ind i Rænkespillet ved det russiske Hof var en højst mislig Sag, og det kunde let baade have bragt Ulykke over Falkenskjold og gjort Danmark-Norges Stilling endnu langt vanskeligere. Ruslands Historie i de nærmest følgende Aar skulde klart vise, hvor høj en Plads Panin indtog i Kejserindens Gunst. Sandsynligt er det ogsaa, at Falkenskjold afholdt sig fra slige Ubesindigheder **). Men paa samme Tid skal Struensee personlig have prøvet paa i Kjøbenhavn at bane sig Vej til at opnaa Indflydelse ved det

---

*) Cabinetsordre af 29de Juni.

***) Han taler selv Intet om denne Ordre.

russiske Hof, saaledes at man kunde gaa udenom Panin. Der fortælles nemlig, at Catharina II paa denne Tid havde sendt en Embedsmand af sin Staldetat ved Navn Rehbing til Kjøbenhavn for at købe nogle Heste, der bleve solgte ved Auction fra det kongelige Stutteri. Denne Mand havde Ord for at høre til Panins hemmelige Fjender, og Struensee gjorde sig derfor al mulig Umage for at vinde ham, ja overvældede ham med Opmærksomheder, der maatte gjøre Opsigt, da de langt overgik, hvad Staldembedsmanden ifølge sin temmelig lave Rang med Rimelighed kunde gjøre sig Haab om. Der kom, som det var at vente, aldeles Intet ud af dette*). Hvor tilbøjelig man nu kunde være til at slaa en Streg over denne Fortælling som en af de mange Historier, Bagvadskelsen og Sladderen dengang satte i Omløb, faar den unægtelig nogen Bekræftelse, naar man som ovenfor antydet ser Struensee i Cabinetsskrivelsen til Falkenskjold slaa paa Muligheden af at benytte Andre ved det russiske Hof imod Panin.

Medens Regeringen i Kjøbenhavn var uvillig til at imødekomme de tvende Onsker, Catharina II havde ladet udtale, søgte den ved en anden Indrømmelse at vinde hendes Velvilje, som den i Virkeligheden kun nodig vilde give Slip paa. Midt i Maj havde nemlig Panin antydet, at det mulig vilde være den danske Konge mindst trykkende, naar han istedenfor Pengehjælp i de svenske Anliggender lod en Eskadre paa 4 Linieskibe krydse i Østersøen. Med en saadan Demonstration vilde Kejserinden da lade sig nøje og ikke forlange Pengehjælp af ham**). I Kjøbenhavn vare Kongen og Struensee først ikke

*) Wasserschlebes Manuskript paa Kongens Bibliothek Ny kgl. Samling 711 b., benyttet af Molbech anf. St. S. 683.

***) Depesche fra Scheel af 17de Maj.

meget villige til at gaa ind herpaa, skjøndt de hellere vilde det end blande sig i de svenske Partistridigheder; men her lykkedes det dog Osten at trænge igjennem med sine Førestillinger om Nødvendigheden af at vise sig imødekommande*). Medens Falkenskjold var i Petersborg, fik derfor baade han og Scheel Ordre til at meddele, at der strax var givet Befaling til at ruste de 4 Linieskibe, og til at fremhæve, hvorledes den danske Konge derved viste Iver for at opfylde sine Forpligtelser imod Kejserinden. Herpaa blev der svaret med Tak fra russisk Side; men det var let at mærke, at Catharina II dog ikke holdt det for at være nok. Ganske kort Tid efterat Panin havde fremsat hin Tanke om de 4 Linieskibe, havde han paany talt om Nødvendigheden af, at Danmark stod Rusland bi med Penge i Sverige, og dette blev ogsaa stærkt gjort gjældende for Falkenskjold. Under disse Forhold var det en Selvfølge at Falkenskjolds Forhandling blev fuldstændig frugtesløs. Hvis det, som han paastaar, virkelig havde været Meningen at bane Vejen for Gjenoptagelsen af Mageskiftesagen, maatte dette Haab forelobig opgives.

Omslag i den dansk-norske Politik.

Vi have jævnlig havt Lejlighed til at omtale Meningsforskjellen imellem Regeringerne i Petersborg og Kjøbenhavn, saaledes som den traadte frem med Hensyn til Sverige, og vi have nævnt den Betydning, det svenske Tron-

---

*) Cabinetsordre til Osten af 10de Juni og Ostens Depesche til Scheel af 11te Juni.

skifte i saa Henseende maatte have. Allerede under Valgene til den nærforestaaende svenske Rigsdag havde der været god Brug for Bestikkelser, og den russiske Gesandt i Stockholm, Ostermann, havde været ivrig for at faa Danmark-Norge til at bidrage hertil. De 10000 Rdlr., hvorom vi have set, at han havde faaet Tilsagn, og som den 6te Juni bleve ham udbetalte af den danske Legationssecretair Rosenkrone, vare ham ikke nok. Netop nu kommer Gustav III tilbage fra Frankrig (d. 6te Juni), og den 13de Juni træder Rigsdagen sammen. Skjøndt Valgene i de lavere Stænder havde faaet et for Mossepartiet, og altsaa for Ruslands og og Englands Interesser, heldigt Udfald, betragtede man dog fra russisk Side Tidspunktet som meget kritisk, man frygtede for, at det skulde lykkes den unge svenske Konge at skaffe sig forøget Indflydelse og derigjennem bane Vejen for Kongemagtens Udvidelse. Paa denne Tid var det, at den nye danske Gesandt Guldencrone kom til Stockholm, som Alle vidste, med Befaling til at indtage en passiv, blot iagttagende Rolle under Rigsdagskampene.

Det laa i Sagen selv, at den dansk-norske Regering, der ønskede at undgaa et Brud med Rusland, allerede af den Grund maatte betragte det som heldigt, hvis den svenske Rigsdagssamling kunde forløbe roligt. Jo mindre den russiske Regering følte sig opfordret til at kræve dens Medvirken, desto bedre. Hertil kom, at den synes, Osten medindbefattet, at have troet, at hvis det kunde komme til Enighed eller et Forlig imellem de tvende Partier Hattene og Møsserne, vilde man ikke blot opnaa at kunne slippe for det hele Bestikkelsesvæsen, der var en Plage for de Magter, som hidtil havde anvendt det, men der vilde ogsaa maaske danne sig et stort Frihedsparti, saa stærkt, at den svenske Konge ikke vilde kunne vinde nogen Forøgelse af

sin Magt. Forsøg paa at tvinge Møsepartiets Sag igjennem, saa at man nødte til at optage Mænd af dette Parti i Raadet, eller yderligere Stræben efter at indsnævre den svenske Konges Magt forekom selv Osten yderst uheldige og let at kunne føre til ganske modsatte Resultater af de tilsigtede. Man var forsaavidt tilbøjelig til med Ro at se paa de Forsøg, der i Begyndelsen af den svenske Rigsdags Forsamlingstid under selve Gustav III's Medvirken skete til at fremkalde en Tilnærmelse imellem de tvende store Rigsdagspartier*).

Paa en ganske anden Maade saa Rusland og dets Gesandt i Sverige, Ostermann, Stillingen. For den russiske Politik var det ikke blot af Vigtighed, at den svenske Kongemagt var svag, men tillige at kunne have en afgjørende Indflydelse paa Forholdene i selve Sverige og paa den Politik, dette Rige førte udadtil. Men hermed kunde det let være forbi, hvis der skabtes Enighed imellem Partierne i Sverige, og Ostermann var derfor til det yderste stemt imod, at det kom til Overenskomst imellem dem. Blev der sluttet en saadan, vilde det efter hans Overbevisning kun fore til, at Hoffet i Sverige vilde blive «den eneste Kilde til Lykke og Indflydelse», at Alle derfor vilde se hen til det og bejle til dets Gunst, og at Kongen da ufortøvet vilde opnaa den souveraine Magt. I saa Fald indtraadte Casus belli, og en Krig var ikke at ønske, da den vilde koste mange Gange mere end, hvad der behøvedes for at varetage Nabostaternes Interesser under fredelige Forhold i Sverige. Det Middel, Ostermann efterhaanden stedse mere blev stemt for at bruge, var en udstrakt Anvendelse af

---

*) Se herom Guldencrones Depesche af 28de Juni og Ostens Depescher af 21de Maj og 29de Juni til Scheel og Guldencrone.

Bestikkelse for at vinde Flertallet i Ridderhuset, den eneste Stand, hvor Hattepartiet endnu havde Magten, medens Møsserne vare i Flertal i de 3 lavere Stænder. Naar det kunde lykkes, da var det muligt at styrte Hattepartiet saaledes, at det vanskelig skulde kunne hæve sig igjen; dermed vilde det være ude med Kongens Planer om at faa sin Magt udvidet og en fransksindet Politik være umulig*). Ganske det samme Sprog førte Ostermanns tro Medhjælper, den engelske Gesandt i Stockholm, Gooderich; han slog særlig paa, hvorledes man paa den Maade kunde bane Vejen for det store Maal at naa til en nordisk Alliance mellem Danmark, Rusland, England, Preussen og Sverige**), en Plan, der som bekjendt havde været en Yndlingstanke for den ældre Pitt og var det for Catharina II.

Med slige Synsmaader og Planer maatte Ostermann, der ovenikjøbet var en heftig Mand, føle sig særdeles ilde berørt ved nu at have en dansk Gesandt paa Siden, der som Guldencrone havde bestemt Ordre til at forholde sig passiv under Rigsdagskampene. Forholdet imellem dem kunde kun blive koldt. Jævnlig Spydigheder og bitre Udtalelser fra Ostermanns Side manglede det ikke paa, naar han f. Ex. rent ud erklærede Guldencrone, at det skyldtes Danmarks ligegyldige Holdning, at man ikke havde kunnet bringe Valget paa en Landmarskalk***) til at falde paa et Medlem af Mossepartiet, og naar han jævnlig slog paa, hvor fordærvelig for Forholdene i Norden den daværende danske Politik var †).

*) Se Guldencrones Depescher af 19de Juli, 6te Aug. og 12te Novbr.

***) Guldencrones Depesche af 6te August.

***) Præsidenten i det svenske Ridderhus.

†) F. Ex. Depescher fra Guldencrone af 21de Juni og 6te Aug.

Naturligvis maatte Rigsdagsforhandlingerne særlig hende den almindelige Opmærksomhed paa, at den dansk-norske Politik nu var en anden end under en Række tidligere Rigsdage. Intet var ogsaa mere forklarligt, end at Rygtet overdrev den Forandring, der havde fundet Sted, at Mange opfattede Danmarks Passivitet i Øjeblikket som det første Skridt til et endnu langt mere betydningsfuldt Omslag i den danske Politik. Maaske har Struensee selv ved sin personlige Færd givet forøget Anledning til denne Mening. I det mindste skulle baade den svenske Gesandt Sprengtporten og den franske Gesandt Blosset have hørt til hans Omgangskreds*), og det venskabelige Forhold, hvori han stod til dem, maatte let falde i Øjnene, naar det blev sammenlignet med det velbekjendte fjendtlige Forhold, hvori han havde staaet til den sidst fungerende russiske Gesandt i Kjøbenhavn, Filosofoff. Men ligesom hans Forhold til Blosset og Sprengtporten, af hvilken Natur det nu har været, ikke har staaet i Forbindelse med politiske Aftaler, saaledes foretog Regeringen i Kjøbenhavn intetsomhelst

*) Høst: Struensee I, 347. Forøvrigt bør det nævnes, at Sprengtportens egne Rapporter, der overhovedet ere saa indholdsløse og magre, at det maa vække Forbavselse, aldeles ikke tale om dette fortroligere Forhold, og politisk Betydning har det i ethvert Tilfælde ikke havt. I Apostille til Depesche af 20de Juni nævner Sprengtporten blot Struensee som en af de mest betydende Personer her ved Hoffet; den 18de Juli, efterat Struensee er bleven Gehejmecabinetminister, omtaler han ham som en Mand, der tidligere har vist stor Activitet og Dygtighed. Politiske Udtalelser af Struensee nævner Sprengtporten ikke, hvorimod han flere Gange omtaler Ytringer af Osten i venskabelig Retning imod Sverige, og navnlig fremhæver han Forsikringer af denne (7de April) om, at den Gesandt, der vilde blive sendt til Sverige, vilde faa Ordre til ikke at blande sig i »obehöriga ärenden eller underhandlingar». At Danmark paa den anden Side ikke ønsker, at det skulde komme til et Brud med Rusland, omtaler Sprengtporten ogsaa (7de Marts).

Skridt, der med Grund kunde tydes som sigtende til en anden Politik i Forhold til Sverige, end den rent passive, som den aabent erklærede at ville følge i de svenske Rigsdagsforhold. Hvad der var blevet den meddelt om Ytringer, Gustav III kort efter sin Bortrejse i 1770 fra Kjøbenhavn havde brugt i Eutin, skulde heller ikke opmuntre den til en stærkere Tilnærmelse til ham. Thi derefter havde han for sin Slægtning Fyrstbiskoppen i Eutin ret givet sin hadefulde Stemning imod Danmark Luft og endog opmuntret ham til at gjøre den danske Regering forhadet i Holsten*).

Ifølge det Svogerskab, der fandtes imellem Christian VII og Gustav III, var det naturligt, at der blev sendt en højtstaaende Mand til Sverige i det særlige Øjemed at bringe den nye Konge det dansk-norske Hofs Lykønskning i Anledning af hans Tronbestigelse. Hertil blev Joachim Godske Moltke valgt. Den 13de August havde han Foretræde hos Gustav III for at overrække sin Konges Skrivelse. Efter hvad den daværende svenske Cancellipræsident skriver til Sprengtporten, gjorde man sig Umage ved det svenske Hof for at behandle Moltke med udsøgt Opmærksomhed, og det saameget mere som man havde set sig nødt til at vise Kulde imod Falkenskjold paa Grund af hans taktløse Færd**). Falkenskjold var nemlig paa denne Tid i Stockholm paa Tilbagevejen fra Petersborg, og har formodentlig paa en stødende Maade lagt sine russiske Sympathier for Dagen. Paa en Tid, da det maatte ligge i det svenske Hofs Interesse, saavidt muligt at udvide den Kløft, der begyndte at aabne sig imellem Regeringerne i

*) Depesche af 29de Marts fra Scheel.

***) Skrivelse fra Cancellipræsidenten til Sprengtporten af 20de Aug. (svenske Rigsarchiv).

Petersborg og Kjøbenhavn, syntes simpel Politik at maatte opfordre Gustav III til at gjøre, hvad han kunde, for at drage Danmark-Norge til sig og give Rusland Indtrykket af, at han stod i godt Forhold til Hoffet i Kjøbenhavn. Men til Trods for dette ser det dog ud, som om han midt under Opmærksomhederne imod Moltke ikke har kunnet afholde sig fra at lade Hadet imod Danmark stikke frem. Han skal nemlig under en Samtale med Moltke om Forholdene i den dansk-norske Stat have udbrudt: «I saadan Tilstand naar Undersaatterne ere misfornøjede, kan Sverige let tage Norge og Russerne Slesvig og Holsten, saa kan Jer Konge regere over Øerne». Scheffer*), der mærkede, hvorledes Kongen forløb sig, havde derefter søgt at gjøre det godt igjen ved den næste Dag at gaa til Moltke og bede ham undskylde Kongens Ytringer, thi denne var ung og vejede ikke sine Ord, man maatte derfor ikke udtyde dem til det værste. — Skjøndt der ikke lader sig føre noget Bevis for, at denne Scene virkelig er forefaldet saaledes, men Beretningen om den alene skyldes Suhms Fortælling i hans Haandskrift: Hemmelige Efterretninger om det første Decennium af Kong Christian VII's Regering**), er det dog meget rimeligt, at Suhm, der havde gode Forbindelser, har kunnet vide Besked om Samtalen. Og naar man dels husker paa, hvorledes Tanken om at skille Norge fra Danmark allerede i flere Aar havde staaet lokkende for Gustav, dels hvorledes han selv senere trods al sin Forstillingskunst mere end engang kunde buse ud med ubesindige Ytringer, fristes man stærkt til at tro paa Sandheden af Suhms Beretning. Er den sand, da skulde unægtelig

---

*) Formodentlig C. F. Scheffer.

**) Paa det kongelige Bibliothek.

Moltkes Rapport ikke bidrage til at indgive den dansk-norske Regering velvillige Følelser imod Gustav III. I ethvert Tilfælde er der ikke det ringeste Spor til, at Tilnærmelsen er bleven større efterhaanden. Ja man er endog fra dansk Side bange for, at Sprengtporten mulig skulde føre et Sprog i sine Depescher, som om han havde Indflydelse i Kjøbenhavn*). Derom var der nemlig blevet talt, og Rusland begyndte at spidse Øren derved. Man kunde ikke være tjent med, at Kejserinden fattede Mistanke om et Fortrolighedsforhold, der slet ikke existerede. Derfor havde Regeringen ogsaa i Anledning af Guldencrones Indberetninger om Ostermanns og Gooderichs Kulde imod ham, givet ham Fuldmagt til at vise disse Gesandter sine Instruxer, da de deraf vilde kunne se, hvorlidt den danske Regering principmæssig fjernede sig fra dem, og hvor lidt det var paatænkt, at Guldencrones passive Holdning skulde være Indledningen til en virkelig Frontforandring i den danske Politik**).

Samtidig hermed fortsætter Regeringen i Kjøbenhavn de Anstrengelser, den hidtil havde gjort for at overtøye Rusland om det forsvarlige i sin Adfærd. Scheel faar en omstændelig Cabinetsordre, for at han nøje kan paavise, hvorledes Danmark har været rede til at udruste en Eskadre efter Kejserindens Ønske, men at det af finansielle Hensyn ikke kan give Penge ud til Bestiktelser i Sverige, og at det derfor under de svenske Partistridigheder maa indskrænke sig til at forhindre, at det Parti i Sverige, der truede Forfatningen her, fattede Haab om, at den danske Konge nogensinde vilde understøtte dets Planer eller lade

*) Osten til Guldencrone 12te Oktbr.

***) Cabinetsordre af 20de Juli, omtalt i Guldencrones Depescher af 2den og 6te August.

sig rive bort fra sin nære Forbindelse med Rusland*). Ogsaa Ostens dygtige Pen tages i Beslag for at godtgjøre det samme. Hvor meget det end stred imod hans Ønsker, at Danmark-Norge ikke stærkere fulgte Rusland i de svenske Sager, naar dette ønskede dets Hjælp, maa han dog efter Ordre se at finde paa Alt, hvormed han kan besmykke Guldencrones Passivitet; og efter Evne udvikler han da mere i Detail Cabinetkets Synsmaade for Scheel, for at denne kan hævde den under sine Samtaler med Panin. Men forbavsende nok, -- efter at han saaledes har talt som Regeringens Sagfører i selve Depeschen, tilføjer han paa egen Haand et Postscriptum i en ganske anden Aand. Her hedder det nemlig: «Til Trods for Alt, hvad man har skrevet til Eder og hvad jeg selv nu har skrevet til Eder, kan jeg mærke en begyndende Stemning for at lade Guldencrone træde op paa mere virksom Maade. Det gjælder kun om det første Skridt, og hvis Kejserrinden angiver en bestemt Sag, f. Ex. den Forsikringsakt, som den svenske Konge skal underskrive, eller Spørgsmaalet om at gjøre Ende paa Striden imellem de svenske Stænder om deres Rettigheder, nærer jeg ingen Tvivl om, at man vil sige Ja til hendes Begjæring, og naar Guldencrone først er bleven sat i Bevægelse, vil Alt gaa sin Gang, thi jeg har Indtrykket af, at man for Alvor ønsker Kejserrindens Venskab**). Netop de to politiske Spørgsmaal, hvorpaa Osten her vil have den russiske Regerings Opmærksomhed henledet, vare de, hvorom paa den Tid Forhandlingerne paa den svenske Rigsdag stærkest drejede sig. Gustav III, tildels støttet af Ridderhuset, vægrede sig ved at underskrive den

---

*) Cabinetsskrivelse af 31te Aug.

***) Depesche af 7de Septbr.

Forsikringsakt, som de tre lavere Stænder havde vedtaget, og der var fra disse sidstes Side en stærk Stræben efter at fravende Adelen en Del af de betydelige Forrettigheder, den besad.

Det maa have været en forunderlig Depesche for Scheel at tage imod. Først faar han omstændelig udviklet af sin Minister, hvad han skal sige til den russiske Regering for at forsvare sit Hofs passive Holdning, og derefter en Efterskrift fra samme Minister, hvoraf Meningen kun kan være, at han ikke skal bryde sig om alt, hvad Regeringen siger, men slaa ind paa en ganske anden Vej. Havde Cabinettet for ikke længe siden ved Falkenskjolds Sendelse villet drive Politik uden at have sin Udenrigsminister med, saa gjorde denne nu Gjengjæld og anviste paa egen Haand Gesandten, hvilken Vej han skulde gaa.

Utvivlsomt spillede Osten her et voveligt Spil; men han kunde temmelig sikkert stole paa Scheels Discretion, og hvis han havde Ret i sin Antagelse, at der var en begyndende Lyst hos Struensee til for Alvor at nærme sig til Rusland, vilde han jo ogsaa kun ligesom lette Vejen for denne Tilnærmelse. Hvorvidt var nu denne hans Formodning berettiget?

Flere samtidige Smaabegivenheder tale tilsyneladende derimod. Han havde netop i den sidste Tid med sin vante Sejghed gjort nye Forsøg paa at drive Regeringen til større Virksomhed under de svenske Partistridigheder. Gulden-crone, der aabenbart stod Ostens og Bernstorffs Synsmaade ulige nærmere end Struensees, var snart kommen til at føle sin Stilling i Sverige som utaalelig. Ostermann og Gooderich viste ham Kulde, med Møsepartiet maatte han ikke have Noget at gjøre, og endnu mindre selvfølgelig med Hattepartiet eller Hofpartiet. Han var altsaa uden nogen-

somhelst Indflydelse, en lidet behagelig Stilling for en Mand, der gjerne vilde spille en Rolle, og den blev ham dobbelt pinlig, naar han sammenlignede den med den Virksomhed, danske Gesandter havde udfoldet under den senere Tids Rigsdage i Sverige. Han klagede derfor bittert derover i sine Depescher til Regeringen, og han gjorde Henstilling, om han dog ikke maa faa Instrux til under visse Forhold at optræde paa kraftigere Maade*). Osten støtter disse Klager og Henstillinger af al Magt, men opnaar kun den ene Gang efter den anden bestemt Afslag*). Det er ogsaa langt fra, at Forholdet imellem ham og Cabinettet i andre Henseender bliver nærmere i disse Maaneder, saaledes at hans Indflydelse kunde tænkes at være i Stigen. Meget imod hans Villje var i Augustmaaned en Buchwald af Struensee bleven sendt til Petersborg som Legationssecretair istedenfor den dygtige Dreyer, og Osten havde en saa indgroet Mistillid til ham, at han bad Scheel endelig være forsigtig med, hvad han lod ham se af Sagerne***). Hvor lidt vidnede et saadant Forhold om nogen enig Sammenarbejden imellem Osten og Struensee!

Det var derfor ogsaa Osten umuligt andet end at lade sin Misstemning over den hele Stilling komme frem i De-

*) Depescher af 6te Aug., 3die Septbr., 24de Septbr., 22de Oktbr.

***) Promemoria af Osten af 16de Aug.: *La puissance d'un etat consiste moins dans ses propres forces que dans la faiblesse de ses voisins. La constitution presente de la Suede est le rempart de vos royaumes*. etc.; Skrivelse fra Struensee til Osten af 29de Oktbr.

****) Se Scheels Depesche af 21de Septbr. Allerede inden Buchwald kom til Petersborg, skrev Scheel til Schack-Rathlou (31te Marts) om det uheldige i at han skulde miste Dreyer, hvad han mente kun skete, fordi Cabinettet vilde plage ham. Hvem der skulde komme i Dreyers Sted, vidste han ikke, men, skriver han, *•au reste je dois prévoir que se sera un espion•*.

pescher til Gesandterne, som naar han f. Ex. skriver til Guldenchrone, at denne saavel som han selv er ansvarfri med Hensyn til de Ulykker, der kunde indtræde, Ingen af dem vil man kunne tilskrive det slette Udfald af de danske politiske Forholdsregler, eller naar han i Anledning af den Mangel paa Klarhed, der undertiden viste sig i hans Depescher, skriver til Guldenchrone: I kjender tilstrækkelig til vore Forhold, til at det ikke kan overraske Eder, om jeg ikke altid udtrykker mig med den Præcision, som I kan ønske*). End ikke for fremmede Gesandter undlod han at klage over Styrelsen, og dels omtale denne som manglende fast Grundlag, dels skildre, hvorledes det var ham umuligt at udrette Noget til Gavn for Fædrelandet, naar han maatte rette sig efter en Mand som Struensee**). Men han gik endnu videre; han gav endog sit slette Lune Luft i Sarkasmer til selve Kongen. I yngre Dage, medens han var Gesandt i Petersborg, havde han ikke kunnet afholde sig fra undertiden at drille Bernstorff ved at komme med Ytringer, som han vidste maatte være denne ubehagelige***). Vi have ogsaa set Spydigheden stikke frem hos ham i en af hans Forestillinger til Cabinettet fra Majmaaned; men nu i Efteraaret var Fristelsen dertil større for ham end nogensinde. Man var netop dengang kommen i en forøvrigt ubetydelig Tvist med Frankrig i Anledning af, at et fransk Skib, der skulde bringe Presenter fra den venetianske Republik til Algier†), var bleven opbragt af danske Krigsskibe, der blokerede Algier. Striden blev hurtig bilagt, og den er her kun bleven nævnt, fordi man

*) Depesche af 26de Oktbr.

***) Raumer anf. St. I, 184.

****) Hist. Tidsskrift IV, 1, 654.

†) Reverdil anf. St. S. 228 kalder det urigtig et venetiansk Skib.

ser Osten, da den danske Regering overvejede, hvorvidt denne Opbringelse havde været lovlig eller ikke, have den Dristighed at skrive til Kongen: «Hvis der for Tiden fandtes her et Statsraad, sammensat af Mænd, der vare Ljemme i Regeringssagerne, vilde jeg bede Eders Majestæt forlange deres Betænkning» *). Hvor stærkt skinner hans Ringeagt for Kongens og Struensees Forretningsdygtighed og hans Bitterhed over Cabinetsregeringen i Modsætning til den tidligere Statsraadsstyrelse ikke igjennem hvert Ord her? Men han beholdt dog ligegodt sin Plads; man kunde ikke undvære ham. Ja selv det, at Osten vitterlig paa den Tid ønskede en Sammensværgelse imod Struensee, og at Struensee fik Underretning derom, gjorde ikke Ende paa disse to Mænds forunderlige Samvirken **).

Alt dette er saalangt fra at give Indtryk af, at Osten var ved at faa Cabinettet til at nærme sig hans Opfattelse af den politiske Stilling, at man snarere skulde tro det modsatte. Imidlertid vidne flere Træk om, at han dog ikke uden Grund mente at kunne forudsige en snarlig indtrædende Tilbøjelighed til stærkt at nærme sig Rusland. Om det Brud, der saa tydelig indtraadte imellem Struensee og Rantzau-Ascheberg, efter at Struensee var bleven Cabinetsminister, har virket sit til at han nu holdt det for lettere at paavirke Cabinettet i russisk Retning, maa man lade staa hen; urimeligt er det ikke. Hvad der nu imidlertid

*) Promemoria af 24de Septbr.

***) Jævnfør Reverdils Beretning anf. St. S. 226 ff. Man ser deraf, at Osten ogsaa for Reverdil fremhævede Nødvendigheden af et Statsraads Oprettelse. At det forøvrigt var Osten selv, der meddelte Struensee den Plan til en Sammensværgelse, hvorom der var blevet talt imellem ham og Brandt, er, som det let ses, kun en Gisning af Reverdil. Det kan ligesaa godt have været Brandt, der har givet Struensee Underretning derom.

end har været Grunden, saa træder Lysten til at gjøre et behageligt Indtryk i Petersborg tydelig frem hos Cabinettet. Faa Dage efter at Osten havde sendt Scheel den Depesche, hvori han havde udtalt sig paa den nysomtalte Maade om den danske Regerings Stemninger, forelagde han Kongen en Indberetning om en Samtale, han havde havt med den russiske Chargé d'affaires i Kjøbenhavn, og hvori denne efter sin Regerings Ordre forestillede Vigtigheden af, at Guldencrone fik Befaling til i Stockholm at virke sammen med Ostermann for at den Forsikringsakt, som den svenske Konge skulde underskrive inden sin Kroning, blev affattet paa en Maade, der stemmede med det fælles Tarv, og saaledes, at den sikrede Forfatningens Bestaaen. Da dette ikke kunde betragtes som en svensk Partisag, men var af største Vigtighed for Sveriges Naboer, smigrede Kejserrinden sig med Haabet om at den danske Regering vilde gaa ind derpaa*). Som det vil erindres, var netop dette den ene af de to Sager, Osten havde nævnt i sin Skrivelse til Scheel som dem, hvori det vilde være lettest for Rusland at faa Danmark til at gaa med sig. Det Svar, Kongen giver paa denne Indberetning, var vel ikke et Ja, men det var heller ikke et Nej; han vilde oppebi Svaret paa den sidste Skrivelse til Petersborg, inden han traf sin Bestemmelse**). Ligesom man nu ser Struensee i en Skrivelse til Osten udtale Lyst til at efterkomme et Ønske, Saldern havde ytret, formodentlig i Anledning af polske Forhold, «uagtet det stred imod de vedtagne Grundsætninger»***), saaledes gjør Regeringen paa denne Tid et nyt Forsøg paa at vinde Rusland ved i visse Tilfælde at tilbyde

*) Forestilling af 14de Septbr.

***) Vedføjet Forestillingen af 14de Septbr.

***) Skrivelse af 12te Oktbr.

Hjælp af en dansk-norsk Eskadre i Middelhavet imod Tyrkerne; man troede at vide, at den russiske Flaade var i en temmelig daarlig Tilstand, saa at man nu haabede, at et sligt Tilbud vilde falde i gunstigere Jordbund end sidst. Denne Gang var det imidlertid ikke ved en særlig Udsending, at Tilbudet blev gjort; nu saa man sig nødt til at bruge Osten ogsaa i en saadan Sag*). Men nu saalidt som sidst forte dette Tilbud til noget heldigt Resultat. Imidlertid var der allerede, inden der kunde blive svaret derpaa, paa anden Maade banet Vej for en Tilslutning imellem den russiske og den dansk-norske Politik. Hvad enten det nemlig er, fordi Scheel har gjort Hentydninger for den russiske Regering i den Retning, som Osten havde antydnet i sin Efterskrift ved Depeschen af 7de Septbr., eller den blot har fulgt sit eget Hoved, saa fremsatte Panin i Slutningen af Oktober for Scheel ikke blot det Ønske, som den russiske Chargé d'affaires i Kjøbenhavn havde udtalt om, at Guldenronne maatte faa Befaling til at virke sammen med Ostermann i Sagen om den svenske Konges Forsikringsakt, men ogsaa, at han maatte blande sig med i Kampen imellem de svenske Stænder om deres gjensidige Rettigheder. Det var, ytrede Panin, to Spørgsmaal, som vare vigtige for det fælles Tarv, og føjede han tilsidst med Bestemthed til, «Kejserinden haabede at kunne karakterisere den danske Konges Følelser efter den Beslutning, som disse Forestillinger maatte fremkalde**).

Saaledes vendte netop den dobbelte Opfordring tilbage til den dansk-norske Regering, som Osten selv havde ønsket, at Scheel skulde gjøre Hentydning til, og man kan ikke

*) Ostens Depescher til Scheel af 15de og 19de Oktbr., og Skrivelse fra Struensee til Osten af 14de Oktbr.

**), Depesche fra Scheel af 25de Oktbr.

være i Tvivl om, at han har gjort sit bedste for at faa Struensee og Kongen til at gaa ind derpaa*). Det varede heller ikke længe, inden han naaede sit Maal. Allerede et Par Dage efter at Scheels Depesche var kommen til Kjøbenhavn, blev Beslutning fattet overensstemmende med Ruslands Ønske. Der blev fra Cabinettet sendt Gulden-
crone en Instrux derom, affattet i meget almindelige Udtryk, for at han, om han fandt det nødvendigt, kunde vise den til Ostermann. Vistnok blev det her nøje fastsat, at Gulden-
cronens Samvirken med den russiske og engelske Gesandt skulde være begrændset til de ovenfor angivne Spørgs-
maal. Kom der andre Spørgsmaal frem, som vedrørte Forfatningen, skulde han strax melde det for at faa nærmere Ordre; og hvad de rene Partispørgsmaal angik, skulde han stedse bevare «inactivité**»). Men man fristes dog stærkt til at give Osten Ret, naar han i Anledning heraf skrev til Scheel: «Saaledes er lidt efter lidt det gamle politiske System indført igjen***). Naar først Gulden-
crone i de vigtige Spørgsmaal, hvorom netop for Øjeblikket Striden førtes paa den svenske Rigsdag, var kommen til at virke sammen med den russiske og den engelske Gesandt, var han i Virkeligheden med det samme inde i Partistriden i Sverige. Det var en Kjendsgjerning, at Møsepartiet var Forkæmper for den Affattelse af den svenske Konges Forsikringsakt, der blev opstillet som stemmende med de fælles danske, engelske og russiske Interesser. Med dette Parti maatte Gulden-
crone forbinde sig, det maatte han

---

*) Den 5te November skriver Osten til Gulden-
crone: *je redoublerai mes efforts pour obtenir du roi que vous agisserez de concert avec les ministres de Russie et d'Angleterre o. s. v.*

***) Depesche fra Osten til Gulden-
crone af 23de Novbr.

****) Osten til Scheel 23de Novbr.

søge at holde oppe, medens baade det svenske Hofparti og det tildels med dette forenede Hatteparti nu maatte se en farlig Fjende i ham og hans Regering. Det hjalp kun lidet, at man endnu holdt fast ved ikke at blande sig i de simple Partistridigheder. Det vilde i de fleste Tilfælde vise sig umuligt at sondre dem fra Spørgsmaal, der stode i Forbindelse med den svenske Forfatnings Opretholdelse, og naar først den dansk-norske Regering havde begyndt at blande sig i Kampen herom, vilde uundgaelig det ene Skridt drage det andet med sig.

Saaledes var da den Struenseeske Politik med Hensyn til Sverige og Rusland vendt tilbage til væsenlig det samme Standpunkt, hvorpaa Bernstorff havde staaet. Føler man sig end i flere Henseender pinlig berørt ved den Bernstorffske Politik paa dens sidste Stadium, saa maa man dog tilstaa, at den var ulige mere statsmandsmæssig end den, Struensee havde prøvet paa at følge. Ligesaa ulogisk som Instruxen til Guldencrone havde været, hvor Præmisserne havde opstillet den store Betydning, som den svenske Forfatnings Opretholdelse havde for Danmark, og Conclusionen deraf havde været, at man vilde forholde sig passiv under en Rigsdag, der ikke kunde undgaa at komme ind paa Forfatningsspørgsmaalet, ligesaa blottet for Sammenhæng havde Struensees hele Politik været. Det er klart, at Regeringen enten kunde stille sig det som sit Maal, ved Tilslutning til Rusland at opnaa det holstenske Mageskifte og saa tillige Sikkerhed imod mulige Angreb i Fremtiden fra en svensk souverain Fyrstes Side, eller den kunde søge at sikre den dansk-norske Stat ved at hjælpe det Parti i Sverige, der stræbte efter at skaffe deres Fædreland større Fasthed igjennem en stærk Kongemagt, idet den stolede paa at den, hvis dette lykkedes, vilde vinde en trofast Forbundsfælle

i den svenske Konge, som den hjalp til større Magt, eller den kunde endelig trække sig tilbage i sig selv, ubekymret om den politiske Udvikling i Sverige eller om Ruslands Venskab. I ethvert af disse politiske Systemer, hvilke Farer og Ulemper der forresten kunde være forbundne med det, var der Consekvens. Men Struensee havde valgt at lade Danmark staa isoleret, medens han dog ikke kunde andet end anse Opretholdelsen af Sveriges Forfatning og den russiske Alliance for vigtig. Selv om vi uvilkaarlig føle os tiltalte ved at se ham prøve paa at ville bryde med den uhyggelige Indblanding i Sveriges indre Anliggender, ses det dog tillige let, at det maatte være umuligt for ham at komme frem ad den Vej, han slog ind paa; de forskjellige Midler, han forsøgte for at vinde Ruslands Velvilje, uden at opfylde dets Ønsker i Hovedsagen, maatte blive til ingen Nytte, saameget mere som han selv var alt andet end en persona grata i Catharina II's Øjne, og var lidet istand til at vise diplomatisk Behændighed. Rimeligt er det, at han fra først af blot har fulgt en vis Stemning, uden paa nogen Maade at have gennemtænkt det hele Forhold klart. Men efterhaanden maatte han selv se, at Danmark-Norge ikke kunde slippe for at gjøre et bestemt Valg, enten det vilde være Ruslands Ven og Forbundsfælle eller ikke, og Resultatet blev da, som paavist, at han omsider vælger igjen at lade Staten følge det russiske System, det samme System, som han og hans Venner tidligere havde fundet ydmygende for Danmark. Den politiske Kamp, som paa dette Omraade var ført imellem ham og Osten, var endt med, at den sidste havde sejret.

Det er sandsynligt, at hvad der stærkt bidrog til denne Svingning i Struensees Politik, var, som han selv har an-

tydet i sit Forsvarsskrift, at han efterhaanden kom til at tillægge det holstenske Mageskifte større Betydning. Dette kunde kun vindes ved Kejserindens Velvilje, og jo større Værd denne derved kom til at faa i hans Øjne, desto klarere blev det ham ogsaa, at den kun kunde vindes ved at efterkomme hendes Ønsker i de svenske politiske Forhold. Ligesom Kejserinden efter Bernstorffs Fald havde ladet Forhandlingerne om Mageskiftet standse, saaledes havde der i det Hele været fuldstændig Stilstand i saa Henseende siden. Ovenikjøbet var Saldern, der stedse havde været ivrigt i at virke derfor i Petersborg, nu i Polen for at lede den russiske Politik her. Tanken om det ønskelige i at faa Ende paa Sagen maatte saameget mere paatrænge sig, som Storfyrst Poul 1ste Oktober var fyldt sit 17de Aar og dermed den Termin var indtraadt, da den provisoriske Afgjørelse ved Traktaten 1767 kunde forandres til en endelig. Og nu, da man havde foretaget den vigtige Svingning og nærmet sig Rusland saa stærkt, haabede man, at Forholdene skulde stille sig gunstigere for den ønskede Afgjørelse. Ligesom Osten strax efter at han havde faaet Cabinettet til at gaa ind paa sin Synsmaade, skrev til Scheel, at han nu haabede, at «Saldern vilde fuldende sit Værk ved Opfyldelsen af vore Ønsker» *), saaledes blev Dreyer, der i December blev sendt til Petersborg som Chargé d'affaires i Anledning af Scheels pludselige Død, netop instrueret om at virke for, at Mageskifteforhandlingen blev taget op igjen **).

Naturligvis blev den danske Regerings Svar, at den var villig til at gaa ind paa Ruslands Ønsker i de fra

---

*) Depesche af 23de Novbr.

***) Instrux af 9de December.

dettes Side fremhævede tvende Sager, modtaget med Tilfredshed i Petersborg. Imidlertid blev der ikke i den første Tid Lejlighed til efter nogen større Maalestok at gjøre Rusland de attraaede Tjenester i Stockholm; det trak i Langdrag med Tvistighederne paa den svenske Rigsdag. Og det skulde ogsaa trække i Langdrag med Mageskifteforhandlingerne. Overhovedet var der en Hindring, Struensee ikke kunde fjerne, hvor meget han end begyndte at nærme sig til Rusland, det var den, som laa i Catharina II's og de russiske Statsmænds Uvilje imod ham selv. Det hjalp ikke, at Rantzau Ascheberg vitterlig var bleven hans Uven; thi den russiske Regering havde dog ikke set det Ønske blive opfyldt, som den saa bestemt havde ytret, at faa denne Kejserindens Antagonist fjernet paa en iøjnefaldende Maade. Den har heller næppe holdt af, at den bekjendte General St. Germain, der en Tid havde været afskediget og sendt bort fra Danmark, nu i November efter den dansk-norske Regerings Kaldelse vendte tilbage til Kjøbenhavn. Han havde stedse gaaet for at være en Modstander af den russiske Politik, ligesom det ogsaa, og vistnok med Grund, hed sig, at de russiske Gesandter i Kjøbenhavn havde havt Del i hans Afskedigelse 1767. Osten gjorde vel, hvad han kunde, for at modarbejde det uheldige Indtryk, som St. Germain's Tilbagekaldelse maatte gjøre i Petersborg; denne havde efter hans Forsikring slet ikke faaet nogen Funktion, og hans Tilbagekaldelse var blot en Følge af Rænker fra General Gählers Side, der ønskede at have ham at støtte sig til i militaire Sager, da Struensee begyndte at vise ham selv mindre Tillid; St. Germain havde ogsaa givet Osten sit Æresord paa ikke at ville blande sig i Politiken, og det vilde sandsynligvis snart

komme til Sammenstød imellem ham og Magthaverne*). Men det er dog tvivlsomt, om disse Forsikringer gjorde stor Virkning. Stemningen imod Struensee vedblev at være ugunstig i Statsmandskredsene i Petersborg; han var uforsigtig nok til at støde Panin ved et Brev, «som var meget kortfattet, og hvis fortrolige og lidet afvejede Sprog saarede den russiske Ministers Stolthedfølelse**), og paa samme Tid ansaa man i Petersborg hans Magt for at være altfor løst begrundet, til at man kunde være tjent med at forhandle med ham. Hvilke Tanker man gjorde sig om ham, viser sig f. Ex. ved en saadan Kjendsgjerning, som at man opfattede den tidligere omtalte Legationssecretair Buchwald som en Spion, Struensee havde sendt for at passe paa Scheel; ja der udbredte sig endog, da Scheel døde af et heftigt Sygdomsanfald den 18de November, et taabeligt Rygte i Petersborg om, at Buchwald havde Skyld i dette pludselige Dødsfald***). Alle slette Rygter om Forholdene i Kjøbenhavn fandt villig Gjenlyd ved det russiske Hof, og selv om det vistnok var en uhyggelig Stemning, der i de sidste Maaneder af 1771 blev almindelig herhjemme, som Forbud om en forestaaende Omvæltning, saa blev den i Petersborg gjort endnu værre. Navnlig vakte det Opsigt, da der kom Underretning om de bekjendte tumultuariske Optrin, hvori Garden gjorde sig skyldig i Kjøbenhavn; Rusland var jo «selv et Land, hvor Garden saa tidt havde raadet over Tronen». Det var en sand Kval for de danske Diplomater i Petersborg at se, hvorledes Efterretningerne om Forholdene hjemme gjorde det umuligt at komme nogen Veje med Forhandlinger. Vel ytrede

*. Depesche fra Osten til Scheel af 19de November 1771.

**.) Depesche fra Dreyer til Osten af 21de Januar 1772.

***.) Depesche fra Buchwald af 3die Decbr. 1771.

Panin stedse, at han havde megen Tillid til Osten, og at han, saalænge denne beholdt sin Plads, ikke vilde opgive sine velvillige Følelser imod Danmark; men han udtalte tillige, at den usikre Tilstand, hvori den danske Stat var kommen ved Struensees voldsomme Reformers og det Mis-hag, disse vakte hos Nationen, skadede Danmarks Anseelse udadtil; det var umuligt at have Tillid til det*).

Saaledes var Stillingen, da Struensee faldt. Forsøget paa at faa Mageskifteforhandlingen i Gang var slaaet fejl. Efterat Struensee havde maattet opgive Tanken om at lade Danmark-Norge mere gaa sin egen Gang uden at tage Hensyn til Rusland, saaledes som denne Stat krævede, saa det heller ikke ud til, at han skulde kunne udrette Noget ved at gaa ind paa dets Ønsker**). Med dette Forhold til Catharina II stod det i nøje Forbindelse, at man i det med Rusland nøje forenede England havde lige saa liden Tillid til hans Politik. Det hjalp ikke, at han havde en høj Stjerne hos Caroline Mathilde, og at hun var den engelske Konges Søster. Den Fordel, som han kunde have draget heraf, forstod han ikke at benytte; det var, som om han med Skinsyge vaagede over, at ingen af de fremmede Diplomater fik Adgang til Dronningen, og han var saa langt fra at gjøre nogen Undtagelse med Gesandten fra hendes egen Broders Hof, at denne i en Tid af 5 Maaneder ikke havde Lejlighed til at vexe ti Ord med hende***). Ligesom det da ogsaa var alt andet end gunstige Indberetninger om Forholdene i Danmark, som det engelske Gesandtskab indsendte til sin Regering i denne Tid, saaledes fik det ogsaa

---

*) Depesche fra Dreyer af 24de Januar 1772.

***) Smstds.

****) Raumer anf. St. S. 192.

Depescher hjemmefra, der aandede Uvilje imod Struensee; naar det f. Ex. i en saadan af 1ste November hed, at Gesandten vel ikke maatte blønde sig i Hofintriguer, men at det dog vilde være ønskeligt, om Bernstorff kunde faa sin tidligere Stilling igjen**).

Ligesaa lidt var det lykkets Struensee at faa udrettet Noget i den anden politiske Sag, der var gaaet i Arv til ham fra Bernstorffs Styrelse, nemlig Tvisten med Algier. Der var stedse blevet talt om, at Kongen vilde have en eklatant Oprejsning, at han ikke vilde slutte Fred med Deyen af Algier undtagen paa Vilkaar, der vare hæderlige for den danske Stat, og som tidligere omtalt, var det blevet bestemt at bringe Middelhavseskadren op til en Styrke, der kunde tilføje Algier en alvorlig Tugtelse. Ja denne Flaade skulde jo endog, hvis Rusland ønskede det, kunne bruges imod Tyrkerne. Men Handlingerne svarede ikke til de store Planer. Man var, uagtet der var gaaet omtrent 1½ Aar siden Bernstorffs Fald, dog ingenlunde naaet til at faa Eskadren bragt op til den ønskede Størrelse, da den 17de Januar 1772 indtraf, og med den en anden Politik end den Struenseeske kom til Magten. Altsaa ogsaa her er det Indtrykket af noget Fejlslaaet, af liden virkelig Energi, der træder frem ved den Struenseeske Udenrigsstyrelse.

**), Smstds. S. 186. Smlign dermed Sir R. Murrey Keith: *Memoirs and correspondence* I, 223—24: *•The Prime Minister (Struensee) is so jealous of the interference of the corps diplomatique, that if any one of us were to give his opinion that beef and mutton were my proper food for the royal table, I am convinced he would forbid them being served up at it for a twelve-month.* (6te Oktbr 1771), ligel. 228. S. 230 udtaler han 30te Oktbr. 1771 sin levende Harme over St. Germain's Tilbagekomst.

Hvorledes var imidlertid det personlige Forhold blevet imellem Struensee og Osten, efter at den tidligere principielle Modsætning imellem dem var forsvunden? De vare aldeles ikke komne hinanden nærmere. Man kan vistnok træffe Breve fra Struensee til Osten, der ere affattede i en meget hensynsfuld Tone og strømme over af Forsikringer om Højagtelse*). Osten faar ogsaa et Ønske opfyldt, han havde ytret om at faa en aarlig Sum paa 1900 Rdlr., som han oppebar af Auktionsgebyrer, omsat til en Sum paa 20000 Rdlr., der skulde fordeles paa 4 Terminer**). Men ligesom det vilde være for dristigt, om man af slige Træk vilde slutte, at Struensee i Virkeligheden nærrede velvillige Følelser imod Osten, saaledes har man paa den anden Side bestemte Vidnesbyrd om, at Osten i stigende Grad betragtede hans Styrelse som en Ulykke og intet hellere ønskede end hans Fald. Der var i det Hele en dyb Kløft imellem Struensee og de forskjellige danske Diplomater. Disse havde alle gaaet i Bernstorffs Skole, og delte mere eller mindre hans politiske Synsmaade. Selv Guldencrone, hvem Bernstorff saa bittert bebrejdede, at han havde taget imod Pladsen i Stockholm, havde kun været der kort Tid, inden han, som vi have set, søgte at komme til at spille en anden Rolle end den, Struensee havde tiltænkt ham. Ogsaa den Kjendsgjerning, at Struensee var den borgerlige Parvenu, der havde vidst at stille sig selv istedenfor det det højadelige Statsraad, maatte indgyde dem, der for Størstedelen vare Adelsmænd, uvillige Følelser imod ham. Et saadant Forhold har næppe kunnet virke heldig paa

---

*) F. Ex. Breve af 14de Oktbr. og 9de December. De ere som de Breve i det Hele, Struensee i sit eget Navn tilskriver Osten, affattede paa fransk

***) Cabinetsskrivelse af 29de Septbr. og Ostens Svar af 1ste Oktbr.

de diplomatiske Forhandlinger, navnlig ligeoverfor Rusland; det var vanskeligt for Diplomater at faa andre Magter til at vise Tillid til en Regering, som de selv betragtede med den dybeste Mistro.

Et saadant Forhold imellem Landets styrende Minister og Diplomaterne er et Vidnesbyrd om, hvorledes Oplosningens og Splidens Aand raader paa dette Styrelsens Omraade saavel som paa saa mange andre. Men ganske særlig viser det sig, naar man ser Udenrigsministeren som Cabinetsministerens bitre Fjende og ivrig ønskende hans Fald. Saaledes skildrer Osten i en Depesche til Dreyer i Petersborg med levende Glæde Fodgardens Rejsning, hvorledes disse tapre Folk med «heroisk Tapperhed» havde modsat sig Regeringen, og hvorledes ligeoverfor denne Modstand: «vore forfærdede Helte havde indrommet Alt». «Aldrig, skriver han videre, har man været nærmere ved en almindelig Opstand. Matroserne og Borgerne vare alle rede til at forene sig med Garden, hvis man havde angrebet denne. Gud give, at denne Begivenhed maatte være en Lære for vore forbryderske Reformatorer, som burde kunne se klart, at Folkets Taalmodighed lidt efter lidt nærmer sig sin Ende. Brænd dette Brev, saasnart I har læst det. Grev Scheels Dod bør lære os Forsigtighed»^{*)}. Hvorledes skulde en Samarbejden tænkes fortsat imellem Mænd, der stode i saadant Forhold til hinanden? Og dette Forhold var almindelig bekjendt. Uagtet derfor Osten ikke tog Del i Sammensværgelsen, som førte til Begivenhederne den 17de Januar, — hvad enten det nu laa i, at han gjaldt for at være fejj, eller i at han ikke selv havde Mod til at være med —, saa vidste

---

^{*)} Depesche af 28de December 1771.

de Sammensvorne dog godt, at de i ham vilde have en Forbundsfælle, og han beholdt derfor efter Revolutionen*) ikke blot sin Stilling men fik ogsaa Sæde i det gjenoprettede Statsraad.

---

*) Om Ostens Holdning i de nærmeste Dage efter denne jvfr. Reverdil anf. St. 279 ff.

Efterskrift. Datoen for I. H. E. Bernstorffs Afskedigelse S. 332 og 342 bør sættes til den 16de September istedenfor til den 13de. De S. 352 omtalte Breve fra Catharina II og Christian VII, Catharina II's Brev S. 355 og den russiske Note, der er omtalt S. 360—62. ere trykte i Nyt historisk Tidsskrift 5te Bind S. 304—307 og 314—320.

Som et Vidnesbyrd om, hvorledes Grev Scheels S. 428 omtalte pludselige Dødsfald satte Rygtet i Bevægelse, kan det maaske nævnes, hvad Prof. Schiern har gjort mig opmærksom paa, at der i 7de Bind af det Richardt-Becherske Værk om de danske Herregaarde (ved Herregaarden Ulstrup) findes følgende Meddelelse om Scheel: •han havde ved sin Skjønhed og Elskværdighed stor Indflydelse hos Kejserinde Catharina II, altfor stor, siges der, til at han kunde blive ilive. At der skulde ligge noget sandt til Grund for dette Rygte, er forøvrigt ikke sandsynligt.